
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>





Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

3

ZAAKELYKE WEDERLEGGING

Van het

A N T W O O R D

Door zyne Excellentie

Den Hooggeboren Heere

C A R E L G E O R G E ,

G R A A V E V A N W A S S E N A A R T W I C K E L .

Uitgegeeven tot Staaving

VAN DE BESTAANBAARHEID EN ON-
KOSTBAARHEID DER VAK- EN STEEN-
WERKEN AAN DER V DEELEN DY-
KEN AANGELEGD.

Van

P E T R U S C A M P E R .

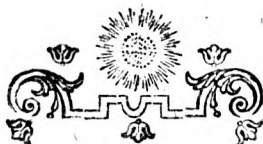
Waarin gevonden wordt

D E V E R H A N D E L I N G

O V E R D E N Z U I R I G E R O O R T ,

Door den Wel-Ed. Geftr. Heere M. SMIT,

Advokaat en Dyksgedeputeerde van het Bildt enz. enz. enz.



Te H A R L I N G E N .

By V O L K E R T V A N D E R P L A A T S ,

M D C C L X X V I I I .

At ille ingens animus , et verus aestimator sui non vindicat injuriam , quia non sentit : ut tela a duro refiliunt , et cum dolore caedentis solida feruntur , ita nulla magnum animum injuria ad sensum sui adducit , fragilior eo quod petit . Quanto plurius est velut nulli penetrabilem telo , omnes injurias contumeliasque respuere ? ultio doloris confessio est ; non est magnus animus , quem incurvat injuria.

SENECA *de ira.*

ZAAKELYKE WEDERLEGGING

Van het

A N T W O O R D

Door zyne Excellentie

Den Hooggeboren Heere

C A R E L G E O R G E ,

G R A A V E V A N W A S S E N A A R T W I C K E L .

Uitgegeeven tot Staaving

VAN DE BESTAANBAARHEID EN ON-
KOSTBAARHEID DER VAK-EN STEEN-
WERKEN AAN DER V DEELEN DY-
KEN AANGELEGD.

Van

P E T R U S C A M P E R .

H O O G G E B O O R E N H E E R !

Ik herhaale het gene ik de eere gehad hebbe Uw Exc. den 22 April deezes jaars te melden in mynen brief van Dankzegging wegens het-ontfangen ANTWOORD van Uw Hoog Geb. op mynen Brief over de Onbestaanbaarheid en te groote Kostbaarheid der Vak-en Steen-werken enz. enz., naamelyk, *dat U Hoog Geb. antwoord my in geenen deele verwonderde, als zynde zoodanig als ik het verwagtede en verwagten moest van Uwe Excellentie. Indien ik niet gebeel onkundig was van Uw Hoog Geb. karakter.*

A 2

U Hoog

U Hoog Geb. antwoord vereischte van mynen kant eene wederlegging , niet van de beschimpingen , bespottingen , laage zinspeelingen op myn beroep als Geneesmeester , nog van de kwalyk en te onrecht aangewreevene gedagten ; veel min van het allerhaatelykst schildery , 't welke Uwe Excell. overal , en voornaamelyk aan het eynde van U Hoog Geb. werk , van myn zedelyk karakter maakt. Ik heb die allen zonder ecnige de minste aandoening geleezen , met een heilig voorneemen die zonder wederwraak te vergeeten ; omdat het , volgens de prysfelyke aanmerking van *Seneca* ,

Injurias injuriis repensare turpe est.

Schandelyk is smaat , met smaat te vergelden.

Niets was my nogthans gemakkelyker geweest , dan op Uwer Excell. voorbeeld uyt *Horatius* , *Cicero* , *Seneca* , en *Juvenalis* , spreukjes op U Hoog Geb. toepasfelyk te maaken , doch

quippe minuti

Semper et informis est animi , exiguique voluptas
Ultio.

wraakzucht is volgens (a) *Juvenalis* altoos de wellust van eene kwaadaartige en geringe Ziel!

Ook zal het 'er luttel toe doen , wat scheldnaam Uwe Excellentie goedvindt my in Haaren toorn toe
te

(a) Satyr. XIII p. 189.

te voegen ; ik zal immers daarom dezelfde blijven. Ik herinnere my geleezen te hebben , dat , als men *Apulejus* verweet , hoe *Pudentilla* zyne Echtgenootte hem voor een tovenaar gefcholden hadde ; hy gezegd zou hebben , wat uytwerking moet dit op my hebben ? indien zy my Burgemeester genoemd hadde , zoud ik daarom inderdaad Burgemeester zyn ?

Ik gaa derhalven alle de onbetaamelyke verwyten door Uwe Excell. my gedaan met stilzwygen verby. En verzekere Uwe Excell. op het aller plechtigst , dat zy , verre van my te vertoornen , alleenlyk in my hebben verwekt eene wezenlyke finert , dat een Man van Uwer Excell. Hooge geboorte , en uytmuntenden rang , zig zoo verre heeft konnen vergeeten van , door zulk een onwaardig gedenkstuk , zyne opvoeding , en groote Zielsvermogens , oneer aan te doen.

Ons verschil was geen verschil over woorden , veel min over U Hoog Geb. zedelyk bestaan , 't welke ik voor zeker nergens en nooyt geraakt hebbe , ik heb het altoos bewonderd , ik heb U Hoog Geb. yver geroemd , U Hoog Geb. kundigheden in het moejelyk werk der Regeeringe zeer hoog geroemd ; ik doe het nog , ik zal nooyt ophouden van dit te doen , en myn gemoed verzaaken. Alleenlyk heb ik gemeend , dat U Hoog Geb. met het invoeren van de nieuwe Dykwyzen te voorbaarrig , en Uw Geb. kundigheid daar in te sober en te gering was. En , vergeef my myne openhartigheid ! ik geloove het thans meer dan ooyt. Dan

wat doet dit tot het gemoed ? wat tot de eerlykheid van iemands bestaan , of gedrag ? Indien ik Uwe Excell. hadde voorgesteld als iemand die zyne eigene beurs maakte , dan had ik onwaardig , leugenachtig , kwaadaartig , berispelyk en ten hoogsten strafbaar gehandeld. Dog van dit alles weet ik zeker , zal men geen zweem vinden nog in mynen Brief , nog in myne Noodige Aanmerkingen op Uwer Excell. Prysverhandeling , nog in myn betoog tegens de Dyksherschepping in de Kamer van Oostergoo gedaan.

Al het gene ik bedoeld hebbe is Uwer Excell. vooringenoomenheid tegen te gaan , en dat was te meerder noodzaakelyk , om dat de gevolgen van U Hoog Geb. kleine dwaalingen oneindig gevaarlyker zyn dan de grootste van anderen. Uwer Excell. rykdommen , bezittingen , ampten , rykelykheid in het onthaalen van allen , die eenige betrekkinge op Uwe Excell. hebben , maaken die gevolgen allerzekerst. Ook thans ziet men 'er , en heeft men 'er de bewyzen baarblykelyk van gezien , dewyl ook veelen van die geene , die te voren Uwe Dykwyze verweezen en sterk afkeurden , Uwer Excell. toegevallen zyn , en Haare dwaalingen thans als edele bewyzen van doorwrogte kundigheid hoog opvyzelen , en ten hemel verheffen !

Uwer Excell. hooge geboorte en rang heb ik afgescheiden van Uwer Excell. ampt als DykGraaf , om dat Uwe Excell. in die *qualiteit* met my

my volstrekt gelyk staat , en ik daar toe , althans als ik Volmagt was wegens Lidlum , even kiesbaar was ; Uwe Excell. was in die qualiteit slegts Dyks-scholt , en konde zig alleenlyk streelen met den roem van de bevelen , of besluyten der Volmachten stiptelyk uit te voeren , en hadt geen recht al toos , om af te gaan van eene lang beproefde en goed bevondene Dykwyze.

Het is een verkeerd begrip te waanen , dat de Dyks-scholt , en Asfesforen een *Gerechte* uytmaaken , zy zyn slegts *Negotiorum Gestores* , zonder wyders. Lees de Dyks Instructie naa , U Hoog Geb. heeft ze lang bezeten : en U Hoog Geb. zal zien , dat myn gezegde zuivere waarheid is. Dan ik weet niet hoe , en op welke eene wyze , men zig heeft kunnen kittelen met het recht van eenen Rechtbank ? even als of men gelyk stond met de Dykgraaffchappen in andere Provincien , by voorbeeld met die van *Dregterland* , *de Vier Noorderkoggen* , *Goestmer Ambagt* , *de Schager* - en *Nisdorper* - *koggen* , waarvan alle de Dykgraaven , met hunne Heemraaden geadfisteerd , hebben hooge Jurisdic tie , en recht doen by *Arrest* , zonder *provocatie* dan aan het Hof en den Hoogen Raad van Holland , over allerhande Dyks zaaken , zelfs tot den D O O T toe , zoo dat , volgens de aanhaaling van Seger Lakenman , die Secretaris was van Dregterland (a) ,

A 4

land (a) ,

(a) Ontwerp van een onkostbaar en zeker middel om de Westvriefche Zeedyken , door het afknaagen van het paalwerk

land , in den jaare 1717. nog iemand uyt kracht van Heemraaden vonnis van Dregterland binnen Enkhuizen is gegeesfeld en gebrandmerkt enz.

Ons zoogenaamd Dyk Gerecht der V Deelen Dyken , mag volgens het 34 art. der Dyks Instructie , Recueil p. 48. een kwaaddoender alleen *doen apprehenderen , of apprehenderen , ende gevangelyk onder den Hove schikken met behoorlyke informatie &c. om gestraft te worden als 't behoort ende het Hof bevinden zal &c.*

Ons zoo genaamd V Deelen Dyk Gerecht is dan geen Gerecht , om dat het geene Jurisdictie heeft , en is alleenlyk eene Commissie , aan wie de zorg over het onderhoud der Dyken , en den aankleeve van dien , door particuliere Dykgenooten is aanbevolen. Ook kennen wy in deeze Provincie omtrent de ordinaire Civiele en Crimineele zaaken voor de Ingezetenen niet dan de Nederrechtbanken , en het Provintiaale Hof van Justitie .

De Dykgraaf , en de Dyks Gedeputeerden staan dan met yder Volmagt , en deez met yder Stemhebbend ingezeten of Dykgenoot van de V Deelen , gelyk : want zy kunnen met de meeste Stemmen eenen uyt hun tot Dykgraaf kiezen volgens *bet 1. art. der Instructie* , Recueil bl. 29. , en van gelyken vier tot Asfesoren , die ook Gedeputeerden genoemd worden.

Het

werk zeer gevaarlyk geworden , in de aanstaande Zomer 1733. te stellen buiten eenig gevaar van doorbraake , schoon de Wormen voortgaan enz. Amst. 1733. Fofio bladz. 1-2. En in den tweeden druk in Oct. 1735. bl. 2.

Het blykt dan uyt dit alles , dat deeze Commissien geene *Ampten* zyn van *Rang* of *Distincie*, en dat alle , zoo Volmagten of Dykgenooten , als hunne , voor 2 jaaren gekoozene , Officieren slegts voor dien tyd de *Primi inter pares* zyn , zonder in Dyks zaaken eene onbepaalde magt te hebben ; veel min eenen Rechtbank uyt te maaken.

Uwe Excell. onderwylen uyt myren Brief de aller hatelykste gevolgen trekkende , en myne woorden in een geheel anderen zin vertoonende , dan ik dezelve hebbe ter nedergesteld , is nog niet te vrede geweest met de openbaare wraake over zoogenaamde smaadheden in dien Brief , en verdere papieren , tot ons verschil betrekkelyk , maar zy heeft konnen goedvinden den 9 May deezes jaars 1778. te Franeker op het Raadhuys , op eene zeer aandocnyke en bittere wyze , zoo men zegt , te klaagen over de injurie door my Uwe Excellentie aangedaan.

Het is in de daat zonderling , dat Uwe Excell. nu zoo geweldig klaagt , dat men Uwe Exc. openlyk onderhoudt over de berispelyke beheering der Dyk werken.

Zoo draa de Vraage van den Edelmoedigen Eigenërfden over de beste en minst kostbaare Dykwyze door my in den Leeuwaarder Courant geleezen wierdt , oordeelde ik , dat die vraage , schoon stilzweigend echter duydelyk te kennen gaf , dat men de toenmalige wyze van Dyken , en dus ook de Vak- , en Steen-werken geheel niet goed keurde ; anders

behoefde 'er voorzeker zulk eene vraag niet. Maar wat gebeurt 'er? Uwe Excell. valt ongelukkig zelve in den strik, en staat, door naar den prys te dingen, en eene geheel verschillende manier voor te stellen, openlyk toe: dat Vak- en Steen-werken niet goed zyn, en toont zeer omstandig, schoon gebrekkig, dat 'er iets beters gedaan konde worden. Zy injurieert, als het ware, zig zelve, het Dyksgerecht, en alle de voorgaande Volmagten teffens, openlyk!

Wat misdaad is het dan in my, wanneer ik nauwlyks half zoo veel doe? Uwe Excell. stelt een gansch tegengesteld werk voor; derhalven was het voorige ondeugend.

Uwe Excell. stelt eene min kostbaare wyze voor, derhalven heeft Zy en alle de voorgangers eene kostbaarer wyze beoeffend, en de Contributie onnut bezwaard enz. Dit alles ligt 'er allerklaarst in opgesloten.

De Heeren N. Ypey, en van Swinden, noemen Uwe voorgestelde wyze *wysmuntend, allen-zints nuttig en voortreffelyk*. Al wat hier tegen aanloopt, en zoo veel verschilt als de Vak- en Steen-werken van de geheele Dyks herscheppinge, is derhalven slegt, onnut en doemwaardig!

Dan wy keeren te rug tot het gebeurde op den 9 May te Franeker: wanneer men in de Vergaderinge der Volmachten Buytendyks eene voorstellinge deedt, zoo ik niet kwalyk onderrigt ben: Of men zig niet openlyk behoorde te wreken wegens den smaad, of injurie door my Uwe Excell. in myne geschriften aangedaan? De

De vreemdheid van deze voorstelling , en de aart dier Vergadering , als uyt allerhande foort van menschen bestaande , schynen veroorzaakt te hebben , dat dezelve van allen niet even klaar begrepen is geweest ; terwyl andere , zoo my gezegd is , oordeelden dat de beleedigde zelf my een proces van injurie konde aandoen , en by den Hove van Justitie zyn recht vervorderen enz. enz. Uwe Excell. was intuschen uyt de Vergadering gegaan.

Die meermaalen deze Vergadering bygewoond hebben , kunnen zig ligt verbeelden , hoe geregeld en hoe duydelyk een yder zyn advis uytgebracht , en met redenen bekleed zal hebben ?

Zeker is het dat 'er naa de debatten eene opneeminge van Stemmen is gedaan , en dat 'er agt voor , en agt tegens het voorstel gevonden zyn. Door het byvallen van een of ander , waarvan ik de particulariteiten niet net heb komen gewaar worden , is 'er eene meerderheid gemaakt ; anders immers zoude men door het Lot hebben moeten beslissen , volgens de grondwet der Contributie.

De Vergadering heeft evenwel ten mynen opzichte de beleefdheid gehad van niet onmiddelyk te besluyten tot de Gerechtelyke aanklagte , maar om eerst en alvorens bedaard en nauwkeurig te onderzoeken : of 'er wezenlyk injurien , en wel zoodanige in dezelve gevonden wierden , die eene gerechtelyke vervolginge verdienden ?

Ook scheen men te oordeelen , dat dit bewys van

on-

onzydigheid betaamelyk was, en oirbaar voor eene Vergaderinge, waar in verscheidene Mannen van hoo-ge Geboorte, van rang en aanzien, gevonden wierden.

Het is uyt krachte van die rechtmaatige beschouwingen, dat men uyt de bekwaamste, onzydigste, en geschiktste Volmachten der Contributie buyten- dyks plechtig gekoozen en aangesteld heeft Twee Heeren *Censores*, met last om alles te onderzoeken, en op eene naastkoomende Vergaderinge te dienen van Rapport enz.

Van dit alles ben ik niet dan door anderen, en dus door rapporten onderrigt.

En wel, dat de Pluraliteit daartoe heeft gekoozen den Wel Ed. Heer *Hans Willem van Wiarda*, Secretaris van het E. Gerechte van Wonseradeel; een Man van oordeel, en myn Vriend, althans zoodanig aan my verplicht wegens myne diensten weleer aan wylen zynen Broeder beweezen, en daardoor aan de geheele familie, dat ik niet van zyn E. wagten kan, dat zyn E. my, die zynen Broeder met zo veel zorge en moeite voor groote onaangenaamheden bewaard hebbe, dien dienst thans vergelden zou willen met ondankbaarheid.

Ten anderen. Den Wel Ed. Heere *A. Scheltinga*, een Man van zeer veel verstand, en van eene Religie, welker grootste deugd ten aanzien van het geheele menschdom bestaat in liefderyke verdraagzaamheid; dus dat ik zo van den eenen, als van den anderen kunt een Rapport te wagten hebbe, gegrondvest op
de

de rede , op waare menschenliefde , en volstrekte rechtvaardigheid.

Behalven dit gunstige van myne *Censores* , zoo heb ik nog in myn eigen gemoedsgestel , myne innerlyke bewustheid van niemand metdedaad , nog met eenig opzet geinjureerd te hebben. Te recht heeft Quintilianus gezegt , *Tranquillitate Conscientiae nihil excogitari potest beatius*. Dat Niets troostelyker , niets geneugelyker kan uytgedagt worden dan de innige gerustheid van ons geweeten!

Echter zal het my geoorloofd zyn , Hoog Geb. Heer! zoo wel tot onderrigting van Uwe Excellentie , als van myne *Censores* , en verdere Volmagten , myne gezegdens te ontvouwen. Want *Optimus quisque verborum suorum interpretes*. Een ygelyk is de beste uytlegger van zyne woorden.

Ik verklaare dan *in de eerste plaats* Uwer Excell. trouwe en goeden yver nimmer verdagt gehouden te hebben , ik beroepe my op allen , die te Makum den 1 Juny 1774. tegenwoordig geweest zyn , en op het gene woordelyk in mynen briefblad. II. staat , dat ik dien yver altoos hoog geroemd hebbe , en dat ik alleenlyk in myne bewyzen heb trachten te toonen , *dat Uwe Excell. geene gronden genoeg badt van Dyksarchitectuur* om 'er wel over te oordeelen ; en derhalven dat het niet voorzigtig in ons als Volmagten , en als inwooners van deeze Contributie zyn zoude , daar de ondervinding de

on-

onbestaanbaarheid dier Vakken geleerd hadde , ons leven , en dat van duyzende menschen , en ons kostelyk Vee te waagen aan eene gevaarlyke nieuwigheid , terwyl wy een beproefd middel hadden , om allen te beveiligen.

2. Heb ik alleenlyk gemeend dat Uwe Excellentie te zeer gekleefd was aan U Hoog Geb. eigene begrippen , om 'er van aftegaan.

3. Dat het Dyksgeregt , of Asfesforen en Volmagten , zoo uyt betrekking , ontzag , als achting voor U Excellentie hooge geboorte , rang en invloed , te groote toegeevenheid hadden voor U Hoog Geborene.

Dit alles heb ik in myn gemoed geloofd , en , ik veynze het niet , ik geloove het nog dit oogenblik meer dan ooyt ; en meene zeker te kunnen betoogen dat Uwe Excel. geene genoegzame kennis heeft om volkoomen door te zien , 't gene andere mannen van kunde in die zaaken hebben voorgesteld , ten eynde het op onze Dyken toe te passen : ook wist U Hoog Geb. toen nog niet de waare gedaantens van den Dyk , en van de Dieptens der Zee tegens de paalen , blykens de moeite die U H. Geb. zig heeft gegeven en de onnoemelyke kosten die U H. Geb. daartoe heeft aangewend in het vervolg.

Dan dit is en kan niet gehouden worden voor eene injurie , wraakbaar voor Rechters , en wel te min-

minder, omdat het volgens de Dyks instructie niet geeischt wordt: dat een *Dykscholt* art. 3. kennis hebbe van den aart der Dyken, de kracht van Paalen, kisten, van het werkend water enz. Het is ook om die rede dat de Heeren Staten, en nog onlangs onder Uwer Excell. Dykgraaffschap naa den storm van Novemb. 1776, de Heer Prince Ertstadhouders en Staten gelast hebben eene visitatie der Dyken door Commisfarien uyt de Ed. Mog. Heeren Gedeput. Staten, met byvoeging van Drie Heeren Ingenieurs, ten eynde middelen aan de hand te geeven tot spoedig redres enz. Al het welke nimmer is gefchied om U Hoog Geb. heymelyk van onkunde te beschuldigen, of stilzwygend eenigen fmaad aan te doen: maar, omdat men den Dykgraaf of Dykscholt alleenlyk aanmerkt als een Minister van de Volmagten, om hunne beveelen uyt te voeren; en de Dykgraaf wordt by de visitatie, zoo hy al genodigd wordt, flegts daar gevorderd om aanwyzinge te doen.

Den lof die ik Uwer Excell. op veele plaatfen in myne verdagte, en thans onder Censure liggende werken gegeeven hebbe, heb ik gegeeven in goede, zonder arg of list, en ik ontkenne, dat in dezelve eenige Ironjen of andere laage en vuyle befchimpingen zouden opgeflooten liggen.

Dan hier over fchynt U Hoog Geb. allermeest gebelgd, en verscheidene van U Hoog Geb. Vrienden,

den, dat ik het woord *Geldverspillen*, bladz. 42. en bladz. 14. *onnutte Geldsommen*, gebezigd hebbe. Hieromtrent moet my ik my nader verklaren, en op myn gemoed verzekeren, niets injurieus bedoeld te hebben met die uytdrukkingen. Ik heb gemeend, en meene het nog, dat dit beduydde, met de beste voorneemens der Waereld zyn geld, even als zyne krachten, te vergeefsch, of zonder vrugt te be-
steeden. En ik betuige 'er nog geen ander woord voor te weeten, dan met groote omschreiv-
vingen.

Indien ik het woord verkwisten gebruykt hadde, dan was 'er een opzet om het weg te werpen; Dog in dien zin genoomen als men dagelyks *krachten verspillen* neemt, zie ik 'er geenien kwaaden trek in: En indedaat zoud ik dit woord met zoo veel vrymoedigheid niet gebruykt hebben, indien dit myne gedagten niet geweest waren.

Zoo dikwyls ik dan geschreeven hebbe *geld verspillen*, zoo dient men te leezen, of volgens myne meening te verstaan, *geld op eene onzekerheid, en vergeefsch, zonder vrugt en voordeel te koste leggen*. Ik bekenne dit is merkelyk zagter, maar is het wel beter?

Ook is het niet mogelyk, Hoog Geboren Heer! dat deeze uytdrukkingen, en alle de overige welke U Hoog Geb. nu met zoo veel bitterheid heeft gelieven uyt te leggen, bynaa een jaar lang Uwer
Excell.

Excell. zoo sterk gestooten hebben; omdat ik niet alleenlyk zedert de uytgaave van mynen Brief over de onbestaanbaarheid enz. door Uwe Excell. in April 1777. ontfangen, maar zelfs tot naa N. jaar 1778, dagelyks met U Hoog Geb. en met U Hoog Geb. geheele familie op het minzaamst heb verkeerd, en in meer dan een brief van Uwe Excell. den vlyenden tytel van *Vriend* gekreegen hebbe! Indien myn brief U Hoog Geb. zoo hoonende, zoo onheusch, en zoo injurieuus was voorgekomen, als men Uwe Excellentie zedert schynt te hebben ingeblaazen, was zulk eene vriendelyke verkeerung, en waren zulke vlyende tytels ongerymd, en volstrekt onmogelyk! althans in U Hoog Geb. ! als die de geschiktheid, en het karakter niet heeft om zoo lang te veynzen. Het hart ligt Uwer Excell. te veel op de lippen, om zulk een inwendigen haat en wrok zoo konstig te verbloemen, en om, naar al haare gal in haar *Antwoord* niet alleen door het geheele werk, maar zelfs *in den korten inhoud* of *in den Indexater* uytgeworpen te hebben, my nog eyndelyk, en ten langen laatsten, door een proces van injurie te doen vervolgen, en Uwe Excell. zelve op zulk eene wyze te rechtvaardigen?

Uwe Excell. is, behalven dat, veel te kundig en veel te doorkneed in de wetten van alle Landen, en van het onze inzonderheid, om niet te

B

wee-

weeten , dat alle recht van vervolginge wegens *injurie* ophoudt , zoodraa 'er zedert de gepraetendeerde *injurie* zoo veel gemeenschap , en zoo groote blyken van waare vriendschap hebben plaats gehad , als tusfen U Hoog Geb. en my. Niet alleen heeft Uwe Excellentie my geduurig beleefdheid beweezen , maar Uwer Excell. Gemaalinne , Stryf-Dogter , en eigen Zoon , hebben op de allervriendelykste wyze myne geringe Nieuwjaargeschenkjes , bestaande in Fransche Almanakjes , aangenoomen , en voor dat gering aandenken nog lang daar naa bedankt. Wat zeg ik naa Nieuwjaar? Naa de uytgaave van U Hoog Geb. ANTWOORD , naa U H. Geb. aandoenelyke Harangue den 9 May in het Raadhuys te Franeker in tegenwoordigheid der Dyksvolmagten , en Commisfarien uyt de Gedeput. Staten , heeft Uwe Excell. my niet alleen den 11 , maar den 25 Juny 1778 een zeer beleefd antwoord op een myner brieven geschreeven , welke teffens zulke termen inhoudt , die allen grond wegneemen , om een proces van Injurie tegens my te onderneemen !

Dan , Uwe Excell. heeft alle zoodanige beschouwingen niet noodig , en te veel verstand om van de Lesse door *Seneca* gegeven onkundig te zyn. *Haec sapientis libertas , ut omnes injurias in altum dimittat , patientidque , se ac magnitudine animi defendat.* Hier in be-
staat

staat de onafhangelykheid van een Wys man, dat hy alle smaadheden veracht, en zig door geduld en grootheid van gemoed verdedigt.

Maar ook zoo veel Wysbegeerte hadt Uwe Excell. niet nodig. U Hoog Geb. heeft 'er geene Injurie ingevonden, en zy was 'er niet in. Dan eyndelyk, door de toverkracht der bedriegelyke vlyereye van die Uwe Excell. geduurig omringen verleid, is Uwe Excell. tot die ongelukkige zelfsverdediging gekoomen door een Antwoord, die, ik moet het andermaal, tot myn innig leedwezen, herhaalen, Uw Hoog Geboren karakter en kennis verraaden heeft!

Dog, wat sterveling dwaalt niet zomtyds?

Die zelfde omkeering van gedagten schynt ook by zommige der Volmagten plaats gehad te hebben. Zy zouden immers zig reets in de Vergaderingen, naa de uytgaave van mynen brief, in den jaare 1777. gehouden, hebben moeten beklagen? maar neen, nog de Volmagten, nog Dyks Ge-deputeerden, nog U Hoog Geb. als Dyk-Scholt, geen van die hebben zig over Injurie uytgelaaten, en veel minder geklaagd.

Wanneer ik gezegd hebbe dat de Contributie *uyt bloote toegeevenheid* zoo veel Gelds *verspild* hadde, heb ik gemeend dat de Volmagten geen recht hadden eene Nieuwe, onbekende, en zelfs in klaren schyn onvoldoende, Dykwyze toetestaan,

daar wy zedert meer dan eene eeuw een beproefden Dyk hebben, die alle stormen, zelfs heviger dan deeze laatste, wederstaan heeft, en tot welker onderhoud de omslagen over de floreenen bestemd waren. Als dat geene toegeevenheid was, weet ik het niet.

Voeg hier by, dat ik door den W. Ed. Heer M. Smit in het zekere onderrigt ben, dat het uytbesteden der Vakwerken tusfchen Harlingen en Zuirig, in de gedrukte rollen, reeds bepaald was, zonder eenige voorafgegaane kennis of raadvraaging der Volmagten, en dus onmiddelyk ftrydig tegens het XV Art. bladz. 39. der N. Dyks Instructie, welke dus luidt :

De bestedinge van alle Dykswerken voor de eerste reyse op tyd vooren verbaalt, zal by Dykgraaf openbaarlyken worden gepubliceert over de Kerken, ende ook by affictie van Billetten aan de Kerken, Poorten enz., ende ait alles goedtyds.

En, let wel, Art. X. leert duydelyk, (ib. Recueil bladz. 35.) dat de Volmagten dit alles eerst geresumeerd, en 'er het bestek van gezien moesten hebben.

Toen vergaderde men in de Herberg te Harlingen, men kreeg een gedrukte rol, men reedt naar den Dyk, en alles wierdt besteedt, zonder dat de Volmagten te voren ergens in gekend waren; naameiyk over het afhakken dier schoone heelpaalen, het maaken en vullen der Vakken enz. Zom-

Zommige Volmagten kanteden zich hier geweldig tegens, dog men vergenoegde zig met te Makkum naa eene omvraage 'er de toefemminge aan te geven.

Zoo dit bezyden de waarheid was, zoude ik kwalyk onderrigt zyn, en wel door een Man aan wien eerlykheid en trouwe men niet kan twyffelen.

Myne vraage is of dit geene toegeevenheid was?

Uwe Excell: is in andere gevallen zo gevoelig niet geweest : want wanneer, den 30 May 1772, U H. Geb. rapport wegens een plan van evenredigheid tusfchen de vier binnen Dorpen en Dykgenooten door de Volmagten van die vier Dorpen, Firdgum, Tzummarum, 't Klooster Lidlum, en Oosterbierum niet alleen tegengesproken, en afgekeurt, maar teffens aangetoond wierdt : *dat U H. Geb. stellingen in het rapport ten eenemaal waren Erroneus en aarloopende tegens het groot Arbitrament in den jaare 1533. bepaald*, heeft U Hoog Geb., wel verre van wegens *injurie* te klaagen, erkent, dat Uw Hoog Geb. Systema geheel vervallen was, verlangende dat 'er in de Vergaderinge niet van gesproken zou worden; of schoon U H. Geb. rapport gedrukt aan alle de Volmagten rond gestuurd was.

Indien ik, ongelukkig, zulke uitdrukkingen ge-

bruikt hadde , men hadt zekerlyk *Censores* beraamt. Want men kan op dezelfde wyze zeggen , dat *Erroneus* is bedriegelyk , ter kwaader trouw , en valsch ; en dus was dat rapport bedriegelyk enz. tot nadeel der 4 Dorpen ingerigt enz. enz. Dog nu is alles met den Mantel van liefde bedekt.

Duo dum faciunt idem , non est idem.

Als twee het zelfde doen , is het niet altoos het zelfde.

Uwe Excell: neemt my zeer kwalyk , dat ik de Buitendyfsche Contributie *zeer verschuld* noeme , terwyl Uwe Excell: in datzelfde Erroneuze rapport den 6 Octob. 1772. pag. 2. *de schuld* op *Commun en privé* noemt *een hoog gestygerde schuld*. Ik bid de Heeren *Censores* te willen letten op het Grammaticaale onderscheid tusfchen deeze twee uytdrukkingen : *zeer verschuld* en *hoog gestygerde schuld*.

Zal het eene injurie zyn , dat ik het fchynbaar wanbegrip der Volmagten wegens het onnut onderhouden van het Zuiriger-Oord berispte , hoe zal het dan mogelyk zyn ooyt voorgaande dwaalingen te verbeteren ? Dat men des Heeren Lakemans sterke berisping van het gedrag der Hooge Dyksgerichten van Noordholland bladz. 4. leeze , wegens het aanleggen van steenen tegens den Dyk , op voorstel van *P. Straat* en *van der Deure* gedaan , en men zal

zal zien met hoe veel vryheid hy zulks doet, en met uytdrukkingen die veele toonen hooger loopen dan ik ooyt in myne gedagten gehad hebbe. Het welzyn en behoud des Vaderlands deedt hem daartoe besluyten, en die yver is nimmer door 's Lands hooge machten, nog door het zoo hoog geduchte Dyks gerechte, hem Lakenman, gelyk uyt het boven aangehaalde geblykt, gansch niet onbekend, voor eene injurie gehouden.

Men leest op het vernieuwd Latynsche School te Harlingen, de nevensgaande scherpe Inscriptie.

ABOLITA HUIUS SEculi LUXURIE
 RESTITUTA PRISCI TEMPORIS FRUGALITATE
 REFECTIS AEDIBUS SACRIS
 HAEC MUSIS DICATA DOMUS DENUO
 EXTRACTA EST.

CONSULIBUS

J. D. TOUSSAINT, HENRICO SCHAAP,

A. HOGEBROOM, S. BOSCHA,

W. AB. ITSMA, H. WASSENAAR,

L. TABES, H. SICAMA.

M. A. AB IDSINGA,

AB ACTIS.

Niemand der Regenten, welke hiernede bedoeld wierden, heeft zig, zo veel ik weete, immer gestoord aan dit verwyttend opschrift.

Geene van die heeft aangedrongen op Cenfores, offchoon hun niet alleenlyk geldverkwisting,

B 4

maar

maar de verwaarloozing der Publyke gebouwen aangewreeven wierdt.

Myn yver , de moeite, de ryd, en zelfs het geld, 't welke ik besteed hebbe tot dit naukeurig onderzoek , wordt gewraakt, gelasterd, en men tracht my te vervolgen ; en, zo ik de dryfveeren wel doorzie , om te behaagen aan een man die Hooger van Geboorte is , meer Gunsten kan uytdeelen, en beter te Eeten kan geeven dan ik !

Maar laat ons eens zien of Uwe Excell. indedaad zoo veel meer heuschheid oeffent?

U Hoog Geb. beschuldigt den Overledenen Heer *Wetzens*, Secretaris der V D. Dyken, van *onverwinnelyke luibeia*, en *onvergeefelyke slobheid* enz. bladz. 15. van U. H. Geb. antwoord, en dat wel *tien jaaren* naa 's mans dood! terwyl zyn Zoon, nog in leven, niet onverschillig zyn kan omtrent zyns Vaders eere. Het gevoelig hart van Uwe Excell. moest geklopt en Uwe Excell. wakker gemaakt hebben toen zy deeze grievende wonde toebragt aan een schuldelloozen Zoon! Uwe Excell. was zelve Vader! Ik begreipe nog niet welke eene drift U Hoog Geb. anderzints zoo meegaand hart bezielde heeft, daar Uwe Excell. de gulde spreuk van *de mortuis nil nisi bonum*, (Van de dooden moet men niets dan het goede zeggen,) op dat zelfde oogenblik zig zoo levendig voor het oog bragt ten opzichte van den Overledenen Secretaris *Gerlofsma*
van

van Barradeel , die nogthans Uwe Excell. de kuyperye in Franekerdeel zoo duur heeft doen koomen te staan , terwyl de Heer Wetzens U Hoog Geb. zoo veele goede zaaken aan de hand gegeven , en wezenlyke dienften gedaan hadde.

Ik kan Uwe Excell. zeggen dat de Overledene Heer Wetzens , naadat U Hoog Geb. volgens U H. Geb. prysfelyken yver wedcrom , een Resolutieboek hadt aangelgd , my meer dan eens gezegd heeft. „ De Graaf yvert thans zoo voor een Resolutie-Boek , maar daar zullen tyden koomen , „ dat zyn H. Geb. dien drift verwenfchen zal: De „ beheering der V Deelen Dyk is van dien aart, „ dat het best is van alles geen boek te houden „ enz”. Het was dan *geene onverwinnelyke luyheid* , nog *onvergeefelyke slofheid* , maar een polityk inzicht van dien Ouden en Ervaren Man , op dat de slofheid van een yder bedekt zou bleiben !

Den 5 Juny 1773 was door Uwe Excell. zelve als Dykgraaf voorgesteld , om het dubbeld der Rekeningen , nu altoos by de Ontfangers bleivende , ter Secretarye te bezorgen ; en Uwe Excell. is tot de daadelyke executie daarvan door de Volmagten geauthoriseerd. Dog met welk een uytflag ? Dat ik , vertrouwende op de uytoeffening van die Resolutie , en op U H. Geb. netheid in deezen , my by den Gezwooren klerk der V D. Dyken vervoegende door een btief , tot antwoord kreeg , dat ik de

Copien der Rekeningen niet van de Secretary, als daar niet zynde, maar van de Ontfangers moest verzoeken.

De Secret. Wetfen heeft dan zeer wel vooruyt gezien, dat Resolutien, en Resolutie-boeken niet altoos baaten konden.

Uwe Hoog Geb. wyt het my als eene onbeleefdheid en kwaade trouwe, van verzwegen te hebben hoe Uwe Excell. altoos, als het slegts mogelyk was, zig op den dyk by storm bevondt. Ik bekenne daar niet met ophef van gemeld te hebben, omdat ik dit nimmer aangemerkt hebbe als eene verdienste, maar als eene verschuldigde plicht waartoe U Hoog Geb. by eede als Dykgraaf zig plechtig verbonden hadde. In het 40 art. (bladz. 51. van het Recueil) der N. Dyks Instructie staat immers uytdrukkelyk :

„ Dog om te voorzien de schade, dewelke by
 „ onverfienlyke Tempeesten mogte gebeuren, ende
 „ als de zaake geen vertrek kan lyden, *zal de*
 „ *Dykgraaf met de Gedeputeerden en Dykschry-*
 „ *ver ten tyde van tempeest*, ende als de nood
 „ eyscht *straks op den Dyk reyzen*” enz. enz.

En in den Eed (ib. bladz. 92.) en commissie van den Dykgraaf, vinden wy wel zeer duydelyk gelast, *zal by ook ten tyde van onweder hem met de ingezetenen daartoe geborig op de Zeedyken laaten vinden* enz.

Het

Het was derhalven overbodig dit te melden en vooral omtrent iemand als U Hoog Geb., die volgens U H. Geb. eigen zeggen pag. 15. van U H. Geb. Antwoord, met zoo veel oplettenheid het gebrekkige herstelde, en een yder tot zyn plicht bragt, te meer daar hun plichtverzuym (bladz. 17. ib.) Uwe Excell. *zoo bitter* tegens de borst was.

Ook verklaare ik nog waar te zyn, en veel meer dan ik 'er van gezegd hebbe, dat de Ingezetenen wegens de Vakwerken zeer sterk geklaagd en gemord hebben, als mede dat verscheidene Volmachten, als wy op bevel van den Dykgraaf Humalda langs de paalen van het Vakwerk tusfchen Harlingen en Suirig wandelden, zeer fcherpe uyt-drukkingen uytteden tegens Uwe Excell., en voornemens waren deswegens op de vergadering zeer sterk te fpreeken; al het welke ik indedaad met de heufche wyze, (dit woord belge Uwer Excell. niet!) waar mede ik toen geredeneerd hebbe, voorkwam. En hoe kwaadaartig men dit Uwe Excell., in haare toenmaalige bittere bedroefdheid over het verlies van een Styfzoon, ook aangedraagen hebbe, is het waarachtig dat ik Uwe Excell. toen met alle beleefdheid behandeld hebbe.

Hoe is het mogelyk, dat Uwe Excell. thans zig laat wys maaken als of ik niets anders dan verfmading zou beoogd hebben met mynen Brief en verdere

dere schriften? zou het wel met de herfens van een gezond mensch te zaamen te brengen zyn, als hy voorneemen was een man van rang en aanzien te injurieeren, dat hy zulks deedt, gelyk ik met de onderschreivinge van myn naam, en dien des Drukkers? is het mogelyk zulk een gedrag als eene verraaderlyke handelwyze te bestempelen?

Tot het onderzoek en wederlegginge van Uwe Prysverhandeling heb ik een volkoomen recht, zoodra Uwe Excell. op het Schouwburg der geleerde wereld als een openbaar Acteur verschynt. En waarom mogen dan Uwe Exc. stellingen niet zoo wel als die van anderen beoordeeld worden? zouden gezonde opmerkingen en gegronde tegenwerpingen in dat geval moeten gehouden worden voor Injurien? omdat Uwe Excellentie een Graaf, Heer van eene aanzienlyke havezaat in Twente, in Friesland een Grietman, een Raad ter Admiraliteit, Bewindhebber der O. Comp., en ik weet niet wat al, zyt? Uwe Excell. is als dan *Schreiver*, *Auteur*, en de Waarheid van Uwe stellingen wordt onderzocht, de redenen voor en tegen gewoogen. En wel met zulk een zeker voordeel, dat zelfs eene ongegronde en kwalyk gestelde tegenwerping altoos nut doet.

Ik betuige voor God en de geheele wereld, onwaar te zyn, dat ik immer in myn hart gehad zou hebben, Uwe eer, Uwen goeden naam, te be-

bezwalken, of Uw ampt onnut te maaken. Het is onwaar dat ik iets nadeeligs ten Uwen opzigte zou gedagt, ik laat staan getracht hebben uyttevoeren.

Uwe Excell. heeft een uyttrekzel gemaakt van mynen Brief en andere schriften over deeze Dyken, bevooroordeeld door inblaazingen van anderen, en door Toorn. En niets is volgens den schranderen Marmontel ligter te doen dan uyt het beste boek een wanstallig en kwaadaartig uyttrekzel te maaken, (a) niets is vlyender voor den naayver enz. Dan *mea quidem conscientia pluris est quam omnium hominum sermo*, gelyk Cicero in eenen brief aan Atticus schreift, dat is, myn Geweeten is meerder waard dan het gerabbel van alle menschen. En het is om die rede, dat ik niet alleen niet zonder bloozen Uwe Excell. te gemoed koome, maar ook aanspreke, gelyk Uwe Hoog Geb. reets tweemaal ondervonden heeft.

Wanneer ik myne gedagten over de Onbestaanbaarheid der Vak- en Steen werken Uwe Excell. mededeelde, deed ik zulks als een Eigenerfd, ingezeten, die waarde stelt op zyn eigen leven en goed. Niets is eenvoudiger, niets overal en altoos redelyker geoordeeld, wanneer een algemeen gevaar ons dreigt, dan dat men omziet naa de oorzaaken, en middelen om ze te verhelpen. Het is onberwistbaar dat

(a) Extract. Suppl. de l' Encyclopedie.

dat den 21 Nov. het gevaar, inzonderheid aan de V Deelen Dyken, by het Vakwerk by Bolta groot was, en zeer zichtbaar. Ik heb het nog verbloemd in mynen brief. De trom wierdt vergeefsch te Franeker niet geroerd, en vergeefsch sloeg men geen srykdam voor de vervallene en veronachtzaamde Zyl of Sluysdeuren van Gerdsward; ook haalde men te Franeker het noodige hout niet zonder gegronde rede by elkander om de Waterpoorten te dammen?

Zoo het behalven dat waar is, dat een Dyk van 12 voeten boven het Maaiveld niet langer hoog genoeg is om ons te beveiligen, en dat men 16 Voeten hoogte moet hebben, volgens U Hoog Geb. eigene stelling, hoe is het dan mogelyk dat Menschen en Vee het leven behouden ten platten Lande by eene Overstroming?

Alle ingezetenen kunnen zig geene Scaphanders bezorgen, nog de drie winter maanden daar in slaapen om het verdrinken voor te koomen: waarom is het dan eene kwaadaartigheid, als men voor het leven, en de bezittingen van zig zelve en medemenschen waakt en yvert? en vooral wanneer men als een Dykpligtige, en recht daar toe hebbend ingezet, het beste zoekt.

Dan ik scheid af van deeze verontschuldigungen en gaa over tot zaakelyker dingen, en wel *voorst* tot een nader onderzoek der Vakwerken.

Ten

Ten tweeden. Tot het onderzoek van het nut en duurzaamheid der Paalwerken.

Ten derden. Tot de beoordeeling der Steenwerken zoo aan de Vyf Deelen, als by de Lemmer aangelegd, by welke gelegenheid ik myn voorstel omtrent de keuze van Steen zal verdedigen.

Ten vierden. Tot een nieuw onderzoek van den Zuuriger Oord, waar by ik voegen zal de Verhandeling van den Wel Ed. Heere Smit, aan de Heeren N. Ypey en van Swinden ter onderzoek gezonden, my door den Eigenerfden in een der V Deelen, den voorsteller van de bekende prysvraage over de V. D. Dyk, zeer gunstig toegestaan.

Ten vyfden. Zal ik handelen over de onmogelykheid om uyt de Rekeningen der Ontfangers van den Vyf Deel Dyk de waare sommen te vinden, die besteed zyn tot yder werk in het byzonder. En by die gelegenheid over de kostbaarheid van de Dyks kaart, door Uwe Excell. aan de Contributie gefchonken.

En *eyndelyk ten zesden* zal ik nog eenige bedenkingen over de Dyks herscheppinge opgeeven.

In alle deezen zal ik niet blad voor blad het Antwoord van Uwe Excellentie naagaan; ik zal my alleenlyk aan de zaaken binden, op dat deeze wederlegging dienen zoude kunnen voor die
het

het belang der Contributie en des Vaderlands ter harte neemen om 'er eenig nut uyt te trekken, en uyt ons beider redenéeringen te oordeelen, niet wie gelyk of ongelyk hebbe, maar welk nut en voordeel uyt deeze befchouwingen te haalen zy?

E E R S T E A F D E E L I N G.

Nader onderzoek der Vakwerken.

Het zoude van mynen kant zeer onedelmoedig gehandeld zyn, indien ik tegenspreken wilde, omtrent *het eerste begin der Vakwerken* gedwaald te hebben; ik geloove dat Uwe Excell. reets in den jaare 1764. en niet in 1771. daar mede is begonnen. Myne afwezigheid uyt deeze Provincie op dien tyd, en mangel aan genoegzaam onderrigt, is van die kleine faal oorzaak; dog wat doet dat tot het nut en onkostbaarheid der Vakwerken? alzo 'er naa het jaar 1764. geen storm geweest is, die merkelyke schade toebragt, of het gevaar voor de Inwooners algemeen, en een yder oplettend maakte.

Wanneer wy eerst begonnen over de Vakwerken te twisten, heeft Uwe Excell. nimmer zig beroepen op het werk door Wylen den Heere *Wesens* by

by den Duiker ten Weste van den Zuiriger Oord omtrent Steen No. 27. aangelegd. Ik heb opzettelyk dit stuk wezen zien den 24 Juny 1778. En gevonden dat men, om de hoeken van den Dyk ter wederzyde van de uytwatering te bevestigen aldaar, twee byna rechthoekige driehoeken paalwerk geslaagen hadde, en uyt de top hoeken tot op de basis, even gelyke paalen, tuschen welke men balsteenen gegooit heeft tot bevestiging, 't welke hemelsch breedte verschilt van de Vakwerken door Uwe Excell. aangelegd, en derhalven slegts een bewys van eene sobere uytvlugt uytlevert.

Maar, als wy ten mynen huyze verschil hadden over de Vakwerken, en ik Uwe Excell. trachtete te toonen, dat ze waarlyk niet voldoen konden, deedt Uwe Excell. my spoedig zweigen met te zeggen, *of ik dan beter wist dan de Heeren Pierling en van Doeveren?* beide beroemd, althans de laatste inzonderheid wegens zyne kennis en ondervinding in de Dyks-kunde. Ik heb geantwoord niet te weten of die Heeren daarin meerder kennisse hadden dan niet; maar, dat ik my verzekerd hielt, en ik houde my daar nog op dit oogenblik van verzekerd, dat H. Ed. nimmer de Vakwerken, zoo als dezelve door Uwe Excell. zyn aangelegd, konnen goed keuren; zoo ik in myne onderstelling miste, verklaare ik dat my niets aangenaamer zyn zal, dan te verneemen uyt die

C

Hee-

Heeren zelve, dat H. Ed. de Vakwerken op de Vriefche Dyken, zoo als op eenige plaatzen door Uwe Excell. aangelegd zyn, zouden konnen goed keuren; voor al, wanneer ze agter niet waren aangeard, gelyk die van Uwe Excell. niet geweest zyn, en nimmer zouden geworden zyn, had de W. Ed. Heer *M. Smit*, de geachte Leermeester van Uwe Excell., daar niet sterk op aangedrongen.

Thans beroept Uwe Excell. zig op het voorbeeld van den kostbaaren Zeedyk, by West-kappel; een ander bewys van die onkunde van Uwe Excell. in Dykswerken, die ik altoos aangezien hebbe als de oorzaak van de dwaalingen, daar Uwe Excell. in gevallen is.

Willende weten hoe het eigentlyk met den West-kappelschen Dyk gelegen was, heb ik my vervoegd; door tusfchenkomst van den Beroemden Konstfchilder *Oers* te Amsterdam, by den Wel Ed. Heere *S van der Loef*, Burgemeester van ter Veere, die de goedheid gehad heeft my de Nette kaart van dien Dyk, en niet alleen zyn W. Ed. aanmerkingen over dezelve, maar 'er de Eigenhandige verklaring van den Heere *Dingemans*, Adjunct Commis tot zynen Beroemden Vader, van de Vyf Ambagten enz. by te voegen.

Ik vinde dat men aan dien Dyk waarlyk Vakwerken gelegd heeft, maar hoe en op welke eene wyze?

1. Is de voorste van deezen Dyk over de geheele lengte bebokwerkt met een Steenen-berm 9 à 10 Roe'en breed. Waaronder zommige van 3 à 4000 R .

2. Ligt boven deezen Berm een streckenden Rysberm, breed 5, 6, à 7 Roeden.

3. Op zulke plaatzen (deeze zyn de eigene woorden van den Heere Dingemans) daar de streckende Rysbermen de kragt der Zee niet kunnen wederstaan, en daar de Steenen wyt den Steenen Berm zelfs (zoo als gezegd is) 3 à 4000. R . zwaar, door het Zee geweld tot boven op den Dyk worden gesmeeten, en alwaar derhalven veel zwaarder en suffisanter werken nodig zyn, aldaar maakt men staket werken, 't welk zeer kostbaar valt, bestaande wyt KISTEN OF VAKKEN van 6 voet in het vierkant, gemaakt van paalen van Eyken Draghout, ordinair van 5 à 6 duim zwaar, die in den grond geheid met Gordingen en Ankers aan een gebonden, en van deeze dykagie op zommige plaatsen 6 Reyen breed zyn, waarvan de 4 onderste Reyen voor de Zeeworm zyn bespykert, wordende vervolgens deeze kisten opgevult met Rys en Steen.

4. Boven den streckenden Rysberm begint langs geheel dezelve, (en dus langs dit Vakwerk) de bekrumming van Matwerk, en strekt zig wyt zoo ver de Dyk geheid is enz.

Zie daar nu het misbegrip van Uwe Excellentie ! agter deeze kisten en den zeer schuins oploopenden Dyk, daar het water gemakkelyk over henen rolt, en als dood loopt, ligt het marwerk ; welke meere rendeels belet, dat de golven de kley niet afkalven. Indien nu Uwe Excell: eveneens gedaan hadde, mits eerst de Dyk gloojender gemaakt was, tot den door my in mynen Brief bepaalden hoek van 5 graden, zie Fig. 3. g, h, s. dan zoude het Vakwerk wel beter geweest zyn, maar nog niet hebben konnen volstaan, zonder bekribbing. Indien nu dit alles dus gemaakt geweest was, dan zouden de Heeren *Pierling* en *van Doeveren* Uwer Excell: werk als goed beschouwd hebben, maar niet als hier noodzaakelyk, en veel min als minder kostbaar, dan ons paalwerk langs den welbegroeiden Dyk, zo als die nu is.

Uwe Excell: heeft ook daarom den Dyk, weete dat het by Bolta om het te laage paalwerk niet houden zoude, bekramd; gelyk ik in myne Noodige Aanmerkingen bladz. 18. gezegd hebbe.

Ik beslyute daaruyt dat alle myne Aanmerkingen omtrent het Vakwerk ontegenzeggelyk waar zyn; het kooft nu slegts aan op de berekening der kostbaarheid : die ik meere zo wel beweezen te hebben, verre te overtreffen het paalwerk met voor-en-agterkisten, zo als nu in gebruik is, dat het verveelende en onnut zyn zoude dit te herhaalen. Echter
moet

moet ik hier nog eens zeggen, dat de paalen, tot Vakken gebruykt, tot Kistwerk zouden hebben kunnen dienen, gelyk ook de Gordingen, Rongen, Keyzel, en Balsteenen; en derhalven heeft men nu in plaats van deeze elders nieuwe moeten bekostigen, 't welk hetzelfde is of deeze Vakken nu als geheel nieuw gesteld wierden.

Maar wanneer ik al eens te veel gerekend hadde, zo is dit niet de schuld van my, maar van Uwe Excellentie zelve; of is het haar vergeeten, dat ik met eenen beleefden brief van haar in het laatste van den jaare 1777, verzogt hebbe, om niet mis te rekenen, te moogen weeten de nette kosten van het aangelegd Vakwerk? is het Uwer Excell: vergeeten my van Leeuw: geantwoord te hebben dat de papieren raakende de Dyken op Dongjum waren, en dat ik moest opgeeven van welke Vakwerken ik de eigentlyk gedaane kosten begeerde? Ik begreep zeer ligt, dat dit eene uitvlugt was: want wat was eenvoudiger, dan dat 'er slegts 4 Vakwerken zynde ik van alle vier de berekening verzogt? Ik beschouwde dit derhalven als eene weigering, en konde derhalven niet anders doen, dan zodanig rekenen, als of alles nieuw was aangelegd? Of het doenlyk is, uit de Dyks Rekeningen te ontdekken wat yder post gekost hebbe, zullen wy in de *vyfde Afdeling* onderzoeken, en daar van de volstrekte onmogelykheid aantoonen.

Uwe Excell: ziet derhalven, dat ik niet anders handelen konde, dat 'er niets euvels lag in myne handelwyze, en dat het kundig publyk beoordeelen moet wie van ons wel, en wie kwalyk gerekend heeft? En of door de uytkomst niet klaar gebleeken is, dat de Vakwerken inderdaad onbestaanbaar zyn!

Door den storm van 1775 waren de grootste steenen zelve uit de hokken geslagen. Als ik Uwe Excell: die uitwerking als een bewys voorstelde van de onbestaanbaarheid, voegde Uwe Exc: my te gemoet, dat de Secret. Gerlofsma zulks uyt haat of ander kwaadaartig beginzel gedaan hadde; als ik Uwe Excell: vroeg, naa den storm van 1776, hoe de steenen 'er nu uytgekoomen waren nu Gerlofsma dood was? was Uwe Excell: te onvrede. Nu zyn die Steenen volgens Uw zeggen te ligt geweest, maar ik bidde Uwe Excell:, wiens pligt was het dat voor te komen? waar dient een bestek, eene befeeding, waar de Dykscholt en de Gedeputeerden voor, dan om zulks te beletten, en de aanneemers tot hun plicht te brengen?

Hoe kooft het, dat ze nu zyn geworden handsteenen, daar Uwe Excell: in haare berekening zegt daartoe gebeezygd te hebben groote steenen, die Uwe H. Geb. hadt laten opvischen?

Of, en hoe groot het gat geweest is by Boltagter het Vakwerk behoef ik niet nader te bevestigen. Duyzenden zyn daar Ooggetuigen van geweest,
en

en die zelfde duyzenden zullen nog getuigen, wanneer zy durven de waarheid staande houden, dat 'er geen een grasplantje van den dyk weg geslagen was agter het hooge paalwerk naast aan het Vakwerk ; uytgezonderd daar de strooms strekking in den diagonaal zydelings over het laage Vakwerk ten Noorden zulks gedaan hadde , en noodzaakelyk doen moest , gelyk wy by den Zuiriger Oord be-
weezen hebben.

Dan laat ons eens nader onderzoeken of U Hoog Geb. inderdaad niet overtuigd was van die Onbestaanbaarheid?

In de Prysverhandeling van Uwe Excell., gedagtekend den 28 Febr. 1778., wordt niet één enkel woord gevonden van de nutheid , en bestaanbaarheid der Vakwerken. Hoe was dit mogelyk , hoe overeen te brengen met de beginzels van een eerlyk hart , en van eenen braaven yver , gelyk ik die beide in Uwe Excell. keme , indien Uw Hoog Geb. niet inderdaad overtuigd was geworden door de ongelukkige uytkomst , dat waarlyk de Vakken niet goed waren?

Uwe Excell. brengt wel bladz. 277. de volgende redenen voor. 1. *Omdat , wanneer U H. Geb. van Vakwerken sprak , en dezelve aanprees , U H. Geb. terstond als Schryver bekend wierdt : aan wien , bid ik U Excell. ? voorzeker niet aan den Prof. van Swinden ? die alle die zaaken niet wist.*

nog weeten konde: maar de Heer *Prof. Ypey* moest die niet terstond zien dat Uwe Excell., en niemand anders daarvan Schreiver was, nog konde zyn? Behalven dat schynt U H. Geb. vergeeten, dat Uwe Verhandeling met dezelfde hand geschreeven was, met welke Uwer Excell. rapport over deeze Dyken geschreeven, en aan Prof. *Ypey* ter leezing door U H. Geb. gegeven was. Deeze byzonderheid konde ik niet geweeten hebben, indien de Heer Prof. *Ypey* my dezelve niet gezegd hadde. Als ik zyn W. E. vroeg hoe het mogelyk was, dat zyn Hoog Gel. uyt de zaaken en schreifyze niet gezien hadt, dat die Verhandeling van Uwe Excell. was? stemde Zyne Hoog Gel. my toe het geweeten te hebben uyt deeze en de vorige omstandigheid enz. Dit is indedaad eene nieuwe en zeer wel geschikte manier om onbekend te zyn!

Dan gesteld Uwe Excell. hadt op deeze voorzigtige wyze willen onbekend zyn, (dat evenwel nergens in het geheele beloop van die Verhandeling blykt, en van alle Lezers opgemerkt is,) was het dan wel gedaan? en was het volgens U H. Geb. gemoed en plicht gehandeld, voor den Eigenerfden niet alleen, maar voor Uw Vaderland te bedekken Uwer Excell. doorwrogte demonstratien van de heylzaame voordeelen deezer Vakwerken?

Was 2. het *vooroordeel* door U H. Geb. ib. aangehaald eene genoegzaame rede, om van de
 Vak-

Vakwerken te zweigen , en stellig te zeggen , en aantedingen op het herscheppen van den geheelen Dyk , *maak den Dyk als 5 en 3 tot 1. , verhoog dien tot omtrent 16 voeten , en maak de paalen eenige voeten langer , en Gy zult een bestendigen Dyk hebben!*

Maar wie zou hier *vooordeel* gehad hebben? de Prof. Ypey? en de Heer van Swinden? die waren immers door my niet vooringenoomen, nog door de Leden der Contributie; oordeelde Uwe Exc. zulks, dan hadt zy haare Verhandeling aan die Heeren niet moeten ten onderzoek brengen, maar afzonderlyk uytgeeven, terwyl zy door eenen prysfelyken yver tot verkreiging van openbaaren Roem genoopt wierdt.

Uwe Excell. zegt 3. ib. *Dat de Pryspraak U toefcheen een algemeen middel tot voorwerp te hebben , en Uwe Excell. nimmer de Vakwerken uit dat oogpunt beschouwd , voorgesteld , of werkstellig gemaakt heeft , nog heeft zoeken te maaken.*

Ik geloove dat het eerste zeer klaar blykt, maar het zy eens zoo: was het dan Uwer Excell. plicht niet, aan te wyzen waarom Uwe Exc. die Vakwerken alleen op eenige, en met aanduyding van welke, plaatzen in het byzonder noodig oordeelde?

Eyndelyk. Heer Graaf! wat heeft Uwe Exc. bewoogen, wanneer de E. M. Heeren Staten, in het Mindergetal tot die commissie gelast, U Hoog

Geb. bedenkingen wegens deeze Dyks verbeteringen eischten, om van de Vakwerken, en ook van de Steenwerken te zweigen, en alleenlyk de bekende Dyksherschepping, den geheelen V Deelen Dyk lang, als het eenige middel tot behoud onzer bezittingen, op te geeven? en zelfs daar door zyne Doorl. Hoogheid den Heere Prinse van Orange, onzen hoog geschatten Erftadhouder, te misleiden, als ik het zoo noemen mag, door dit zoo schoon bevonden, zoo onkostelyk, en zoo veilig middel agter te houden, en de Vakwerken geheel te verzweigen?

Hadt Uwe Excell. toen voor my te vreezen? wist ik 'er iets van, en konde ik 'er iets van weten, dan naa dat dit Rapport, door zyne D. Hoogh. geapprobeerd, te rug kwam, en de zoo onnutte als overkostbaare Dyksherschepping, door Uwe Excell. en door haar alleen voorgesteld, uyt- lekte?

Neen: Heer Graaf! Neen! Uw gemoed te veel overtuigd, te eerlyk, en te braaf om de waarheid langer tegen te gaan, de gesprekken met den Heer *M. Smit*, die in zyn Eds. vertoog over den Zuiriger Oord bynaa woorderlyk dezelfde verhooging en Dyk by No. 58. opgeeft als een goed model, gelyk wy in de *Vierde Afdeeling* zullen aantoonen; de gesprekken met de Heeren Ypey,

Ypey , de Boer , en Syderius , byzonder als de Eerfte in Uwer Excell. tegenwoordigheid zeide by Steen 59 by den Steenen Man , *hier liggen de 30 Dukaten* ! daar mede te kennen geevende : den Dyk zoo te maaken als hy hier is , moet de grond zyn om den gestelden prys van de 30 Dukaten , en den roem daar van , te verdienen !

Alle deeze gesprekken zyn de kwalyk begreepene gronden geweest van Uwe voorgestelde Dyksherfchepping ! Uwe prysfelyke dorst naar Roem , en vrees van omtrent den Prys te mislukken , deden Uwe Excell. alle de zonderlinge wegen inslaan , die wy nu klaar aangetoond hebben . En waarlyk het waren zeer gepaste middelen !

Als ik de eere hadde , en ik moet thans zeggen het ongeluk om Uwe Excell. naa den storm van den 21 Nov. 1776. op den Dyk te ontmoeten , beweerde Uwe Excell. nog zeer sterk het nut der Vakwerken . En binnen den tyd van 3 maanden beweerde Uwe Excell. het tegendeel ! althans voor het publyk ! voor het Minder Getal der E. M. Heeren Staten , en voor den Heere Prinse Erfstads- houder ! eyndelyk een jaar daar naa voor de Staaten zelve ! Niets is zekerer , niets klarer uyt Uwe Excell. eigen gedrag , dan dat Zy uyt overtuyging de Vakwerken heeft agter gesteld ; en nu , om evenwel wat te antwoorden , deeze , vergeef myne open-

openhartigheid, weinig voldoende redenen voorwendt en opgeeft.

Wy gaan over tot onderzoek van de

T W E E D E A F D E E L I N G.

Omtrent het nut, en de duurzaamheid der Paalwerken.

Uwe Excell. tracht op verscheidene plaatfen uwe Leezers in te boezemen, dat de Paalwerken onnut zyn, en zelfs gevaarlyk: ik heb reets het tegendeel daarvan aangetoond in myne *Noodige Aanmerk.* op UE. Excell. Prysverhandeling bladz. 34. V. Hoofd. Ik zal hier nu by voegen, dat Uw Hoog Geboren, zelfs naa dat Uw H. Geb. Prysverhandeling afgeschreeven was; en zeer waarfchynelyk, naadat dezelve beoordeeld was, het woord *kan* met haaren eigene hand veranderd heeft in *wil*.

Uwe Excell. dient te weten, dat als ik met den Hoog Gel. Heere *N. Ypey* fprak over myne verwondering wegens zyn H. Gel. ftilzwygende toefstemming van deeze felling door het geeven van het *Accesfit*, zyn H. Gel. my rondborftig verklaarde, *zig niet te konnen berinneren dat, in de*

ter

ter beoordeeling overgeleverde *Verbandeling*, *gestaan hadde*, NIET MISSEN WIL, maar wel NIET MISSEN KAN. Uwe Excell: begrypt zeer ligt, dat ik geene moeite ontzien hebbe om het origineel ingeleverd geschrift onder myn oog te krygen. Ik ben eindelyk geslaagd; en ik kan thans zeggen, met myne eigene oogen gezien te hebben, dat Uwe Excell: het woord *kan* met Uwe eige hand veranderd heeft in *wil!* zonder evenwel van die groote en zaakelyke verandering iets te melden in eene kanttekening. Hoe is dat te zaamen te knoopen met de voorgevallene zaaken tusfchen den Hoog Gel. Heer *van Swinden*, en den zeer Gel. Heere Lector *Ypey?* het veranderen van eenige zelfs groote fommen, omtrent het berekenen der kosten, is op verre naa van zo veel belang niet, als het veranderen van dit één éénig *woord*. Dit verschil immers is oneindig!

Niet *te willen*, is opzettelyk zo groote fommen te willen wegfmyten om vooral van zyn vooroordeel niet af te gaan; en dus zig schuldig te maaken aan een allerdoemwaardigst gedrag! Maar niet te *konnen*, is door de noodzaakelykheid gedwongen te zyn tot het kostbaar onderhoud der Paalwerken. En het legt eene onvermydelyke verplichting op een verstandig Man, en op alle weldenkende Dyksbestierers, om daaraan te voldoen: het wordt dan lof.

loffelyk en een plicht zich te gedraagen naar deeze schoon onaangenaame noodzaakelykheid.

Ik durve hier niet langer op staan bleiven, omdat ik te veel smert gevoele wegens de onvoorzichtigheid, welke hier omtrent by Uwe Excell: heeft plaats gehad. Ik herhaale dan nogmaals het gene ik in myne Noodige Aanmerkingen aangetoond hebbe, V. Hoofd. bl. 23. én volg:, dat men ze niet alleen niet misfen *kan*, maar dat volgens Uwer Excell: eigene Verhandeling, en aan de Staten gegeven Advifen, Uwe Excell: zelve de Paalen niet alleen niet misfen *wil*, maar nog veel langer en dus veel kostbaarer vereischt. Doch hoe lang, blykt ons niet, omdat Uwe Excell:, schoon de Kaart en Dykprofielen nu zo net bepaald en gemeeten zyn, ons als nog niet heeft gelieven te openbaaren, hoe hoog de 2 duym zyn boven den voet van het Monument van Caspar de Robles door Uwe Excell: vernieuwd.

Ik hebbe verders niets te voegen by het geene ik in het IV Hoofdd. bl. 25. van myne *Noodige Aanmerk:* daaromtrent gezegd hebbe.

Wy zullen nu de duurzaamheid van het paalwerk aantoonen; naamelyk, dat ik niet overylend gesteld hebbe dat het paalwerk van goed hour gemaakt, bladz. 44. van mynen Brief, *naauwlyks om de 40 jaaren vernieuwd behoeft te worden.*

De beide Heeren *P. Straat*, en *P. van der Deu-*

Deure, welkers voorstelling in Noordholland, als de Wormplaag omtrent den jaare 1730 zoo vreesfelyk woedde, gevolgd is, zeggen zeer uyt-drukkelyk in hun Ontwerp tot de minst kostbaare, zekerste, en schielykste herstelling enz. van de W. Friesche Zeedyken enz., in 8vo. p. 20. *Dat* (onder den druk van het gewormte) alle *kribbingen*, en *buyten hoofden om de 40 jaaren vergaan*, en *weder moeten worden vernieuwd*, waaruyt volgt, dat die zelfde hoofden van paalwerk buyten dien druk merkelyk langer kunnen duuren. En dat ik, onderstellende nog tegenwoordig den Worm, als onze paalen (schoon wegens de voortee van steenen merkelyk minder) aandoende, vooral dat verloop van jaaren niet te lang genomen hebbe.

De Wel-Ed. Heer Ypey stelt in zyn W. E. Prysverhandeling, dat ze niet alleen 40 maar dikwyls 60 jaaren staan kunnen bladz. 37. De Wel-Eerw. Heer *P. Wagens*, een verstandig en oplettend Man, getuigt, gelyk my de Prof. N. Ypey gezegd heeft, dat aan de V Deelen Binnendyks nog by zyn vertrek als Predikant van Sexbierum paalen gevonden wierden, die met zyn Wel-Eds. zeker weeten wel 60 jaaren gestaan hadden.

Het is waar, Uwe Excell. zal my het getuigenis van den ouden Heybaas Rein Foppes, bladz. 265. van Uw Antwoord, tegenwerpen. Dog hoeveel
staat

staat 'er gemaakt kan worden op de Strandmeesters en dergelyken, is ligt te zien uyt het gane Uwe Excell. 'er van zegt op Bladz. 16 en 17. van Uw Antwoord, *van de vier Strandmeesters ——— ging ieder omtrent willekeurig te werk: ——— alles ging op overgiften of gebeugen af; zomtyds zeide men my gebeele waarbeden, zomtyds baloe, zomtyds het tegen overgestelde enz. enz.*

Dog daar is een ander middel om het te weeteri; naamelyk uyt de fondsen, en uyt de schulden; welke de Contrib. Buytendyks hadde, of moest hebben, May Ao. 1777. Volgens Rek. van den Heer Deket wordt alleen tot paalwerk en kist vullen betaald jaarlyks voor Buytendyks.

f 25,162 - 16 - 14

Dus voor 20 jaaren met agterlaating van de stuyvers en penningen

f 5.03,240 - : - :

Volgens Uwer Excell. Rekening zou het paalwerk, gerekend de Roede op f 230. ronde rek. met afluating der stuyvers volgens bladz. 167. van Uw Exc. Antwoord, in 20 jaaren hebben moeten kosten $3000 > < 230 = 6.90,000$. Dus zoud 'er schuld moeten zyn alleen wegens Paal en Kistwerk f 1.86.760. in de laatste 20 jaaren, en zedert 40 jaaren nog 1,86,760. dat is 3,73.520.

En vermits dit zeer verre af is van het gene de Contributie het geluk heeft te ondervinden, en
deze

deze fomme nog aanmerkelyk hooger zou zyn, wanneer wy van de $f25162$:-: nog 20 jaaren lang aftrokken alle de verdere uytgaaven die jaarlyks koomen tot last van deezen fonds; zó blykt het zonneklaar, dat de paalen indedaat niet alleen langer dan 20 jaaren maar *veertig*, indien niet langer, gestaan hebben: vermits een 40 van de groote fomme van $f6,90,000$ -:-: $f17,250$. uytleevert, overeenkoomftig naa genoeg, met het gene jaarlyks is uytgegeeven aan deeze posten.

Dog Uwe Excell. gebruykt een ander middel tot bewys, naamelyk dat het gebleeken is by Dyksterbuuren, bladz. 178, hoe het geheele paalwerk 1775 *gloed nieuw gemaakt*, in November 1776 *totaliter* is vernield. Ergo, kan het paalwerk geen 20 jaaren staan! Ik besluyt geheel anders, en een yder oordeelkundig mensch zal dit zoo met my doen; naamelyk, dat het paalwerk in den jaare 1775. aldaar geslaagen, wegens verlies van het strand, (veroorzaakt naar myn oordeel door het behouden van den Zuiriger hoek) te kort geweest is, en, daarenboven niet diep genoeg in den grond geslaagen zynde, juyst daarom den storm van Nov. 1776. niet heeft konnen wederstaan.

Uwe Excell. zegt, bladz. 175, dat by Steen 45 of by Dyksterbuuren in den jaare 1775 geslaagen zyn heelpaalen van 24 voeten; zeer wel. Ik heb opzettelyk den 24 Juny 1778 gemeeten, hoe veel

de thans geslaagene paalen staan boven den Tee , dat is van de Steenen die 'er, van den Zeekant af gerekend, tegens aanliggen, en gevonden , dat zy 15 à 16 voeten waren boven die Steenen, welker dikte wy mogen stellen op 3 voeten met de slib. En derhalven waren de paalen van 24 voeten nauwlyks door elkanderen 6 voeten in den vasten grond , daar ze ten weinigsten moesten zyn 10 voeten , zoo geene 12. ; volgens alle Dykskundige, en de meermaalen geprezeene en zeer keurige opmerkingen van den *Heere A. Ypey*; en het gene ik in myne Aanmerkingen te voren beweezen hebbe. Uwe Excell. heeft nu beter gedaan met , volgens bladz. 179. van Uw Antwoord, heelpaalen te staan van 30 voet; want nu zullen ze in den grond kunnen staan 10 voet, 't gene nog niet te diep is; voor al op die plaats, zoo lang wegens het houden van den Zuiriger-Oord het strand daar zoo geweldig afneemt.

Maar bewyst dat nu de zaak in quaestie? naamelyk dat goede paalagie geen 40 jaaren staan kan. Of bewyst het , dat Uwe Excell. toen nog niet genoegzaam kundig van de dieptens der stranden, in den jaare 1775, verzuymd hadt om daarop te letten? Het voorbeeld door Uwe Excell. hier zeer ontydig aangehaald , vermeedert en bevestigt derhalven myn vermoeden omtrent Uwer Excell. geringe Dykskunde , en niets anders.

Het

Het is gevolgelyk niet onmogelyk , dat een toekomende storm dit werk nog eens om verre finyt , *omdat volgens den Heere Ypey p. 23. de kundigste lieden van gedagten zyn, dat zelfs een 24. voets paal 12 voeten in den grond behoorte te staan: en, op plaatsen daar zulks wierd vereischt, om den 4 of 5den paal een van 28 voets: tenzy de diepte voor de paalen (gelyk by No. 45.) grooter was; wanneer 'er paalwerk van 28 tot 36 v. vereischt wordt. enz.*

Ik geloof dat niets klaarer beweezen kan worden , dan het gene ik nu gedaan hebbe , en dat Uwe Excellentie zeer zichtbaar gedwaald heeft in haare stelling.

DERDE AFDEELING.

Over den aart der Steenwerken, zoo als aan de Vyf Deelen, en Lemmersche Dyken aangelegd zyn.

De verdediging welke Uwe Excell. op zig neemt voor den Hoog Wel Geb. Heere Baron van Schwartzenberg ; is op zig zelve prysfelyk ; maar voldoet niet, omdat zy niet aantoonst , dat

de Steene Beer toen aangelegd is met die kundigheid, en voorzigtigheid, welke 'er toe vereischt wierden. De om ver smyting van dat werk is het stuk daar het op aan koomt, en een genoegzaam bewys; dat het niet voldeedt; de overige uytzonderingen zyn uytvlugten, die weinig eere doen aan de genen, aan wien het opzigt, en de uytvoeringe daar van toebetrouwd was.

Indien men de steenen hooger opgewerkt, en 'er een Kapwerk van gemaakt hadde, was het voorze-ker beter geweest, en ik geloof niet dat 'er immer verschil zyn kan, of een Dyk, zeer schuyns aangelegd, en met een goed steene Kapwerk voorzien, uytneemend goed is dan niet? Dog wy hebben beweerd, dat de Contributie niet in staat is zulks uyt te voeren.

Het is ook waar, dat het steenwerk, geveleid zoo als ik in mynen Brief fig. 5. D, E. aangewezen hebbe, het vry wel gehouden heeft: maar ik heb teffens getoond, dat het beschut is geweest door het uythoofd van Ropta-Zyl, en daar van meldt Uwe Excell: geen een enkel woord, ook niet van myne tegenwerping nopens de paalen E F, en de gordingen, die in vergelykinge van het gene by de Lemmer, door Wylen den Hoog Wel Geb. Heere Vegelin van Claerbergen, op het laatst is aangelegd, op verre naa zoo goed niet zyn.

Dat 'er minder spatting is, behoeft men met geen

geen gezag te bewyzen, alzoo dit een noodzaakelyk gevolg is van de natuur der schuinse vlakken.

Ik heb my doen onderrigten omtrent de steene werken by de Lemmer: en bevonden dat men 1762 - 1763, bewesten 't Westerhoofd van de haven van de Lemmer, Westwaard aan, gemaakt heeft, (als Commisfaris was de H. W. Geb. Heer Vegelin,) eene gloojing by arbeidsloon, tot 30 Gl. de Roede, en wel door denzelfden P. Ruurds van Enkhuyzen. Deeze Pier Ruurds was de Man die deeze Dykwyze aan het Bildt voorstelde, vraag 'er Uw Excell: Leermeester den Heer *M. Smi*naa, en die zal Uwe Excell: onderrigten van de kunde, die deez P. Ruurds hadde. Dog om voort te vaaren; deez P. Ruurds maakte 1764, nog 70 Roeden Westwaarts op Ried, Contributie werk, tot 35 Gl. de Roede.

Ao. 1766. wierden door J. Stapert 38 Roeden gemaakt voor 25 Gl. de Roede; zo dat uyt de vermindering van deeze somme blykt, dat P. Ruurds een goede daghuur gemaakt heeft, en veel rede hadde om dit werk zo sterk aan te pryzen.

Dan om Uwe Excell: te overtuigen, dat de ondervindinge dit werk niet aangenaam heeft gemaakt, behoeft zy slegts te zien, dat men, Ao. 1767, aldaar Kapwerk gemaakt heeft 40 Roeden lang, hoog 10 voet boven ordinair Ty, de gloojing $\frac{1}{2}$ op een voet; tot 19 Gl. de Roede.

En dat tusfchen 1777 en 1778, en dus nog het den, zulk werk gemaakt wordt, door Jentje Sipkes en Arnoldus Quak in Comp., ter lengte van 32 R. tot 28 Gl. de Roede.

Men heeft dan reets zedert den jaare 1767. die steene Borstweeringen aldaar verlaaten, en, gelyk ik getoond hebbe, Kapwerk gemaakt in haare plaatze.

De eigentlyke vraage is, of het voorbeeld by Ropta-Zyl gevolgd voorbaarig was, dan niet? voorbaarig is een voorbeeld te volgen, 't welke door de ondervindinge nog niet is bevestigd. Dog vermits de ondervindinge Wylen den Heere Vegelin (wiens geheugenis by my altoos in groote waarde zyn zal, niet alleen om zyn H. W. G. groote verdienften, maar, daar te boven nog, om de byzondere beleefdheden, waarmede zyn Hoog Wel Geb. my, zoo lang ik in deeze Provintie gewoond en verkeerd hebbe, wel heeft gelieven te vereeren) nog niet hadt konnen overtuigen, dan by eenig stormweder; en vermits zyn Hoog Wel Geb. kort daarnaa afging van die Dykwyze, die straks veranderende in Kapwerk; zoo blykt, dat wie het ook zyn mogte, die dit eerste voorbeeld volgde, in de daat volgde een *voorbaarig* voorbeeld. Meer behoefte ik niet te bewyzen: terwyl ik teffens betuige smert te gevoelen van in de noodzaakelykheid te zyn gebragt, hier door te moeten berispen het gedrag in
deeg.

deezen van den Hoog Wel Geb. Heere van Schwartzenberg, Grietman van Menaldumadeel enz. enz. enz., wiens bescherming ik altoos hoog geschat hebbe, vertrouwende dat zyn Hoog Wel Geb. te edelmoedig denkt van dit kwalyk te duyn.

Uwe Excell: zegt bl. 287. overtuigd te zyn dat zulk werk, gemaakt naamelyk, zo als men thans by de Lemmer doet, met allerzwaarste steen bestaabaar zyn zoude, mits de gloojing beter was; dog daar is geen twist over; maar over die Beer, of Borstweering, Fig. 3. ABC.

De Contributie, en de Posteriteit kan dan uyt ons geschil ten minsten dit nut trekken, van nu te weten dat men geene steene Borstweeringen gelyk ABC, fig. 5, of fig. 6., maar goed Kapwerk moet maaken; en het voorbeeld volgen van den Muyder Dyk.

Dan myne tegenwerpingen zyn niet geweest tegens de steene Kapwerken, op zig zelve, wanneer die zeer wel en met verstand wierden aangelegd; maar dat dezelve, ook indien zy al goed waren, te kostbaar zyn zouden.

Ik kan zeggen in het zekere onderrigt te zyn, dat het Kapwerk in of by de Lemmer ruim 600 Gl. de Roede heeft gekost; 't gene bevestigt de gelagten van den zeer Gel. A. Ypey bladz. 38.; *Dat die onmogelyk minder dan 600 Gl. de Roede*

kan gemaakt worden. Jaa zelfs toont zyn W. E. zeer klaar bl. 36. dat 1000 per Roede niet te hoog maar eer te laag gesteld zyn zoude.

Dog Uwe Excell. beschouwt al wat van mynen kant gezegd of aangewezen wordt, als injurieuſ, en de bewyzen van den Heere A. Ypey ſchynen weinig overtuiging te maaken, of ſchoon die zeer gegrond zyn, en op Wiskundige bewyzen ſteunen. Ik zal Uwe Excell. daarom voorſtellen de gedagten en bewyzen van den Heere *Lakenman*, reets te voren gepreezen. Deeſ beweert tegens de Heeren *P. Straat* en *P. van der Deure*, dat de Steenglooijingen, wanneer de Laſt ſteen koſt 10 gl., aan de Noordholl. Dyken, lang 8000 Roeden, moeten koſten eene ſomme van 20,480,000 gl. Dat is voor onze 6000 Roeden, 15,360,000.

Laat ons nu ſtellen waar te zyn, dat Kapwerk, volgens de Rek. van den Heere A. Ypey, koſt 600 per Roede, zoo kreigen wy eene ſomma van 3,600,000.

En de Roede paalwerk volgens Uwer Excell. Rekening geſteld op *f* 230, zoo beloopt de ſomme ſlegts 1,380,000., waaruyt blykt, dat men nog een millioen, tweemaal honderd en twintig duyzend gulden zou uythaalen.

Dog een eenvoudig kapwerk zou by onzen dyk overal, vooral Buytendyks, niet helpen, omdat het water voor de paalen te diep, en het daar
laa-

laaget wal is by genoegzaam de meeste stormen. Zoodat , wanneer wy eene middelfom stelden tuschen de begrootinge van den Heere A. Ypey, van my, en van den Heere Lakenman, hadden wy 9,480,000. En de Dyk kostede, op onze 6000 Roeden , *ruym 8 millioenen meer*, dan paalwerk. Ik heb rede te twyffelen, of de oude Grysaard *Rein Foppes*, als hy dit vershil van kosten in zag, wel zoo gunstig van het steenwerk denken zoude, 't en ware hy, even als P. Ruurds, zoo groot een daghuur maaken konde?

Hoe weinig geground het besluyt is van Uwer Excell. stellingen bladz. 189. heb ik te voren bewezen, naamelyk dat paalwerk ten weinigte, mits met oordeel geheyd, 40 jaaren staan kan: en dus vervalt al het overige. Dog zeer verstandig ontdrykt Uwe Exc. de berekening van zulk eene steene Gloopinge, met te zeggen, *ik zal my thans met de uitrekening der kosten niet ophouden; ik geloof dat U Hoog Gel. hetzelfde te laag stelt, deszelfs nette wytrekening heb ik eens opgemaakt, doch heb die niet voor banden.*

Uwe Excell. haalt, gelyk blykt in Haar Antwoord bladz. 103 en bl. 288., myne gegronde aanmerkingen over de keuze van goede steenen, door met eene geestige, dog teffens zeer laage, *Ironie*, zy verdienen dat om haar gewigt niet. Alleenlyk heb ik nodig geoordeeld in mynen Brief Uwe

Excell. te leeren en te onderrigten. Dog het schynt Haar vergeeten hoe U H. Geb. ten mynen huize , als ik over Graniten en Porphyren sprak , als de eenigste en beste steenen voor onzen Dyk , my te gemoet voerde , dat Graniten en Porphyren *Edele Gesteenten* waren! En wanneer ik de vryheid gebruykte Uwe Excell. te willen onderrigten van den aart dier steenen , vroeg Zy my , even als zy ten opzigte van de Vakwerken gedaan hadde , of ik dan beter wist dan de H. Gel. *Heer Prof. Gaubius*? 't gene ik beantwoordde met te zeggen , dat ik van dien Hoog Beroemden Man geleerd hadde dat Porphyry waarlyk Keysteen was enz. Dog de heuschheid verplichtede my te zweigen tegens zulk een verkeerd aangehaald gezag. Ik heb Uwe Excell. daarom uyt de Werken van Linnaeus willen toonen hoe zeer Uwe Excell. onkundig was van die Weetenschap! En die onkunde bedekt Uwe Excell. thans met *een sarcasmus* die zekerlyk Uwer Excell. Tafelvrienden eens helder op myne rekening hebben doen laggen!

Dan, Heer Graaf! de zaak verdient als nog Uwe ernstige oplettenheid. Niets is mogelyker, niets gemaklyker dan aan Uwe Schippers een *Monster* of *Proef* of *Steen* mede te geeven , en te zeggen : van dat soort moeten de Rotssteenen zyn , welke vereischt worden, alle anderen zal men afkeuren. Op deeze wyze wordt alle handel omtrent inkoop van
goe.

goederen op verre plaatzen gedreeven, men geeft een *Monfter*, en daar aan moet worden voldaan; de *scientifique* kennis wordt by geen Schipper, nog *Commissjonaris* vereischt. Maar men eischt van een man van Uwer Excell. hooge Geboorte, en inzonderheid van Uwe Opvoeding, dat hy *Keysteen*en van *Edele Gesteenten* weete te onderscheiden: ten minsten wanneer hy zig bevindt by iemand wiens Profesfie hem die weetenschap noodzaakelyk gemaakt heeft. En dat hy dien den mond niet stoppe met eene zoo ongerymde vraage als deeze, *weet Gy beter dan een Man, wiens gezag grooter is, dan het Uwe?* Ik ben zeer zeker, dat de Heeren Pierling, van Doeveren en Gaubius zig weinig vereerd zullen rekenen, van te hebben moeten dienen, om in deezen opzigte Uwer Excell. misvattingen te moeten staaven.

Ik herhaale nogmaals, dat het van groot gewigt voor de Contributie is om de Schippers van goede *Monsters* te voorzien, ten eynde de wigtigste Steenen over te brengen, omdat de overige onkosten dezelfde zyn.



V I E R.

 VIERDE AFDEELING.

*Nieuw onderzoek van den Zuiriger-Oord, en Ver-
bandeling van den Wel Ed. Heere M. Smit
over denzelve.*

Het werk, 't welke Uwe Excell. aan den Zuiriger-Oord gemaakt heeft, is niet alleenlyk allerftrydigst met al wat ooyt over het maaken van Dyken voorgesteld is, maar volftrekt tegen die goede beginzelen van Dyken, welke U Hoog. Geb. van anderen geleerd en gehoord heeft: zoo als is om den Dyk te maaken met eene Gloopjinge als 5 : 1., of zoo als de Gloopjinge is by steen 58, 59, digt aan den Steenenman. Op dit grondbeginzel immers steunt U H. Geb. geheele Prysverhandeling.

Dan, Uwe Excell. is nog heden voor zulk eene, of weinig verschillende Gloopjinge; want zy zegt zeer uytdrukkelyk, bladz. 287. van Haar Antwoord, dat U H. Geb. gaarne zoude zien, dat men: *een steene Gloopjng gelyk die by Roptazyl, dog hooger liggende dat is nader aan de Dykskruin, met allerzwaarste Steen overdekt*, lag by den Zuiriger-Oord, of tusfchen Harlingen en Ropta-Zyl.

Uwe Excell. is dan nog overtuigd, dat zulk eene Gloopjinge alleen goed is, en evenwel maakt UE.
recht-

rechtstreeks het tegendeel, en een zeer kostbaar werk aan den Zuiriger-Oord! Om nu evenwel te bewyzen dat dit een volmaakt goed stuk is, bedient U H. Geb. zig weder van het gezag van anderen, en wel van de Heeren Ypey en de Boer, bladz. 110. Dog nimmer hebben die Heeren zulk een voorstel by Workum gedaan, dan om *provisioneel* te beletten, dat 'er, by de elkanderen verwisfelende getyden, water kwam in de doorbraak; het was dus een soort van Dam. Ook is het niet mogelijk zulk iets te beletten, dan door het heyen van paalen, die te verbinden, en agter met aarde te vullen. Als ik eerst, dit werk zag op Uwer Excell. bevel werkftellig maaken, hoopte ik, dat het zoodanig een oogmerk zou hebben, maar weinig voorzag ik, dat dit 200 Roeden verre, en ook daar de Dykskruyn naar proportie weinig geleeden hadde, zoude uytgestrekt worden.

Ik heb de vreiheid gebruykt den Prof. Ypey te vraagen of Zyne Hoog G. den Dyk by Zuiriger-Oord, op de wyze, als nu door Uwe Excell. gemaakt is, zoude hebben verzekerd? en of dit overeen kwam met het gene by den Workumer Zool was geschied? Waarop zyn Hoog G. my heeft gelieven te antwoorden, dat 't gene toen aldaar door den Heer de Boer en Zyn H. G. was voorgeslaagen, alleenlyk tot eene voorzorge geschied was, om tyd en gelegenheid te hebben den Dyk te herstellen,

len, gelyk nu is geschied. Het publyk behoeft flegts te gaan zien, of daar nu een werk is, zoo als dat van Uwe Excellentie aan den Zuiriger-Oord? en zal het tegendeel bevinden.

Dan dit schynt meerder eene twist tusfchen ons beiden, dan iets zaakelyks voor de Dykpligtige; of fchoon het van gewigt is voor de Contributie, dat men met oordeel te werk gaa, om zoo veel mogelijk geld te fpaaren.

Ik gaa liever over tot het allerzaakelykst *onderzoek wegens het behouden, of niet behouden van den Zuiriger-Oord.*

In myne Noodige Aanmerkingen op Uwer Excell. Prysverhandeling heb ik reets gezegd, dat de W. Ed. Heer *M. Smit* de goedheid gehad hadde my zyne Verhandeling over dit gewigtig onderwerp te laaten leezen. Eenige omftandigheden, intusfchen voorgekoomen, hebben my de vreiheid doen gebruyken om onmiddelyk aan den *Eigen-erfden in een der V Deelen*, (die nu de bezitter is van alle de ingekoomene vertoogen op zyne vraage,) verlof te verzoeken om niet alleen de Verhandeling van den Wel Ed. Heere *M. Smit* te leezen, maar te doen drukken, alzo het niet waarfchynelyk was, dat het Publyk anders de gewenschte gevolgen zoude zien van zyne prysfelyke pogingen.

Zie daar het antwoord waarmede my de *Eigen-erfde*

erfde in een der V Deelen heeft gelieven te vereeren.

Hoog Geleerde Heer.

Op Uw verzoek zend ik de Verhandeling over Zuiriger - Oort door JAN JANSSEN *in bet Klooster* aan de Hoog Gel. Heer van Swinden ter beoordeeling gezonden, getekend No. 25. ontfangen den 25 Febr. 1777. Of deeze van den Heer *M. Smit* is onder deez vermomde naam gefchreeven, staat niet aan my om te bepaalen, als die alle de papieren, zonder de naamen, in een toegezegelde graauwpapieren zak van den Senaat heb ontfangen. Ik heb deeze Verhandeling kundige lieden laten leezen, en van allen vernoomen, dat het wenschelyk was, dat ze ten nutte der V Deels Dyks Contributie gedrukt wierdt, waartoe ik U H. Gel. verlof geeve, onder voorwaarde van ook deezen brief 'er by te voegen. Ik ben met eerbied,

Hoog Geleerde Heer

U. H. G. Onderdaanige Dienaar

(Was getekend)

Een Eigenerfden in een der V Deelen.

(onderftont zyn gewoon Cachet.)

Ropta - Zyl den 19 July

1778.

P. S. Verzoeke de Origineele op zyn tyd weder te rug.

Uwe

Uwe Excellentie zal des niettegenstaande niet twyffelen , dat zy van den Wel Ed. Heere M. SMIT is : vooreerst om den Sryl en zaaken ; de verbloemde naam zal U H. Geb. niet stuyten , omdat ik reets bladz. 50. van myne Noodige Aanmerkingen op Uwer Excell. Prysverh. gezegd hebbe , dat de Wel Ed. Heer *Smit* my in het begin van dit jaar verlof gegeven hadde om het affchrift met dien verbloemden naam , als het zyne te leezen , en 'er melding van te maaken.

Zy is woordelyk als volgt:

VER.

VERHANDELING
OVER DEN
ZUIRIGER-OORD,

DOOR
JAN JANZEN

Huysman in het Klooster.

Hoog Geleerde Heeren!

Een Ingezeten van Barradeel uyt enkele geneusheid hebbende konnen goedvinden, een præmie van 30 Dukaten te belooven aan die geene, wie volgens het oordeel van U H. G. de beste midde- len zal aanwyzen, om de Vyf Deelen Zeedyken by storm weeder tegens de woede der Zee te beveyligen, heeft my mede aangespoord het myne tot bereyking van dat heylzaam oogmerk te contribuieren. Ik was eerst van voornemen om met een uytvoerige Verhandeling mede naar den prys te dingen, dog aanmerkende; dat het principaalste onderwerp van dusdanige Verhandeling zoude moeten bestaan om die woeste en verwarde klomp aarde, voornaamentlyk van de binnendyk, tot een ordentlyken Dyk, die in staat was de nodige resistentie te bieden, te fatzoeneeren, zo hebbe ik de Heeren Directeuren liever willen wyzen naar het end buytendyk by steen

58, om daar een model naar te nemen. En wanneer de Dyk langs de geheele Contributie, zoo als die daar legt, wierdt gemaakt, en met een ronde kruif van twee voeten, met de buiten en binnen doceringen egaal strookende, wierd verhoogd, voorts in zyn vaste beugel met voor-en agter-kisten wel voorzien, zoo was de vrees, dat by een opkomende storm het geheele land, gelyk op den 21 November, wederom in alarm zoude raaken, verdwenen, ook de Heeren Dykgraven niet verplicht om, met gevaar van haar gezondheid, hunne personen in een ruw zaïfoen aan de Dyk te exponeren; en hier mede had die zaak byna haar volle beslag; ten zy iemand in de particuliere huishouding deezer Contributie volkomen ervaren, en onbewimpeld durvende voor den dag koomen, op goede gronden wilde bewyzen, dat die transactien en accoorden, die zedert jaaren herwaarts over het opperbewind deezer Contributie zyn gepractizeerd, en nog continueeren, tot merkelyke præjuditie van den Dyk strekten, en de mogelykheid, en noodzakelykheid aantonen, dat die door hoger auctoriteit konden en moesten worden vernietigd. Dog zulks late ik over aan Mannen meerder kennis aan de constitutie der Regeering deezer Provincie hebbende, gaande het vernuft van een Boer zo ver niet, om daar met fundament over te kunnen spreken.

Edog, omdat het behouden of abandonneren van

Zui-

Zuירiger-Oord nooyt van iemand nauwkeurig is verhandeld, en egter een stuk van groot gewigt voor de buytendyks-Contributie is, zal ik my in deezen maar alleen bepaalen, en (zo ik meene) met veel waarfchynelykheid aantoonen, dat het verlaten van dit punt niet alleen nuttig, maar zelfs voor het behoud van den Dyk Noordwaarts noodzaakelyk is, latende 't aan het oordeel van Uw H. G. over, of dit Vertoog waardig is, om agter de Verhandeling, welke de præmie zal meriteeren, en denkelyk door den druk zal worden publyk gemaakt, als een aanhangzel gevoegt te worden.

Op de Vergadering der buitendyks Volmagten is zedert jaaren herwaards verscheidenmalen voorgesteld, om het punt van Zuירiger-Oord te abandonneren, en den Zee voor de Nieuwedyk, of zogenaamden Slaper, te laten opdraijen; dog dit voorstel zo dikmaal gedaan is ook zo dikmaal tegengesproken, beide partyen meenden reeden voor haar gevoelen te hebben, fustinerende de eerfte, dat men door het verlaten van dien hoek veel minder Dyk, in de lengte, had te onderhouden; waar tegens de andere produceerden, dat men de Zee niets moest toegeven, maar behouden dat men had; ten 2den, dat de Eb geweldig op dit punt aanviel, welke verloren zynde met meerder kragt op den Dyk ten Noorden Zuירig zoude storten, en aldaar veel nadeel toebrengen. By deeze oppervlakkige redente-

ringe is het altyd gebleven, zonder daar ooit eenige verdere reflexien op te maken. Derhalven zal het de moeyte waardig zyn, om de kragt dier bewyzen eens nader te examineren.

Het argument dier geener, welke dit punt willen abandonneren, is zekerlyk van gewigt, want de lengte van het onderhoud, langs den Slaper, is merkelyk korter dan buyten om, en eens gemaakt zynde met de materialen, die men aldaar wél drie dubbeld heeft, in een lengte van tyden geen reparatie nodig; daar aan den Buytendyk jaarlyks swaare kosten moeten worden gedaan, die (mitsgaders het maken van die schadelyke hokken, en het aanvoeren van onnutte Balsteenen) de kragten der Contributie swaar hebben gefnuikt, zoo dat men de drukkende ommeslag van vier guldens en vier stuivers per Floreen heeft moeten gaande houden, en daarenboven nog aanmerkelyke sommen negotieren, zonder eenige apparentie om van dat swaar onderhoud te worden verlost.

Derhalven, zoude in het behouden van dit punt eenige nuttigheid moeten steeken, die deeze exorbitante lasten min of meer konden opwegen. Maar die is nog in de argumenten van partyen, nog ergens te vinden.

Want hun *eerste argument* betreft, dat men de Zee niets moet toegeeven, maar behouden het geen men heeft, is meer een spreekwoord onder gemeene

Lie-

Lieden, dan een regel van de kunst, alzo de Zee-
weringen van die natuur zyn, dat die *mutatis mu-*
tandis moeten worden behandeld: zomtyds moet men
inkrimpen, en somtyds uitspringen, nadat de om-
ftandigheden zulks vereifchen, zonder dat daar
vaste regels op zyn te maken.

Her *tweede argument*, dat de Ebben, geweldig
op dit punt toevallende, door het wegneemen
daarvan fterker op den Dyk Noordwaarts zouden
ftorten, is ftrydig tegens de natuur der Waterloop:
want gelyk de vloedn altoos dwars op onze kusten
toevallen, zoo fchieten de Ebben daar, in dezelfde
froomlyn, wederom af, doende nooit eenig geweld
op onze Dyken, ten zy door hoeken gefluit wor-
dende, gelyk in het vervolg zal blyken. Om het
zelve dan in order te refuteeren, zal ik 1. aantoo-
nen dat die gewaande Eb, met een Noorderfroom
op dit punt vallende, geen Eb maar een Vloed is.
2. de oorzaak, waarom die vloed daar zoo geweldig
gaat, ontdekken, en 3. bewyzen, dat in plaats van
te vreezen, dat door het abandonneren van dit
punt, de froom fterker op den Dyk Noordwaarts
zoude vallen, het behouden en fortifieren daar
van, een der voornaamfte redenen is, dat de
voorgronden langs den Dyk tufchen Harlingen en
Zuirig zoo geweldig afneemer.

Wat het eerste aangaat, is van zelf gedecideert,
alzo de froom tegens dit punt, met het laagfte

water begint, en, aanwasfende, de eerfte twee uren by continuatie verfnelt, het derde uur wat verflauwt, en eyndelyk het vierde uur geheel weg wordt. Nu is het tegens de reden dat het water met een Eb wast, en dus volgt derhalven noodzakelyk dat het een Vloed is, en wel een Vloed, die uyt Texel opkoomt. Om my hier over klaar uit te drukken, zal ik het rydfcip neemen van Nieuwe en Volle Maan, welke op onze kusten om negen uren hoog, en ten drie uren laag water maakt, en dit laafte is de tyd, wanneer de froom op dit punt begint toe te vallen, niet door een Vloed die uyt het Flie (alzo op de Flielfroom nog wel vier uren daarna Eb gaat) maar uyt Texel opkoomt. De reden hiervan is, dat een Nieuwe en Volle Maan om zeyen uren aldaar hoog water maakt, en derhalven om één uur begint te wasfen, en twee uren nodig hebbende eer die onze kust bereikt, is het correct te drie uren, wanneer wy hier het laagfte water hebben. De cours welke die Texelfche Vloed neemt, is zeldzaam: want het water in Texel beginnende te wasfen, ftort aldaar met een ongelyk geweld in, gaande de froom O. ten Z. op, tot aan de roode Ton van de Flieter, en in plaats van aldaar Zuydwaarts op, langs het Texelfche vaarwater over het Wieringer Vlaak, te draaijen, houdt die zyn cours Oostwaards op, onder het Breezand langs, door eene ruime Kil van circa drie

vadem water, vallende dus op het Friefche Vlaak in de Flietfroom, en voorts Noordwaarts op; brengende inmiddels het water op eene wyze, (gelyk gemeenlyk de Vloeden dwars op onze Dyken toevallen) aan den Dyk, ten Zuyden Makkum. Maar aan den Noordkant stort de froom met veel fterker geweld tegens dit punt, waar van de reden is, dat de Flietfroom aan den Noordkant van het Friefche Vlaak zig in twee Killen verdeelt, waarvan de eene, lopende tufchen het Breezandt en de Steenplaat, de Middelgronden genaamd wordt, alwaar vier à vyf vademen water is; en de ander tufchen de Steenplaat en de Waart, daar men drie vademen of daaromtrent water vindt. De froom uit Texel opkomende, en van het ruyme en breede Vlaak, alwaar men 12 à 13 voet water heeft, in deeze nauwtens vallende, verfnelt geweldig, en lopen parallel nevens elkanderen N. N. O. op, tot dat die door het Cornwerder Zand gefluit worden; fcheydende aldaar van elkander, gaande de eerfte N. ten W., buyten dat Zand om, de Flietfroom af, en de andere N. O. en N. O. ten O. binnen hetzelve door, en dus vlak op den Zuydkant van Zuiriger Oord aan.

Het is bekend, dat de froom nooit om punten heen valt, maar altyd daarop afwyst, en wel meereendeels in dezelfde froomlyn van aanval, en afwyzinge; zoo gaat de froom, die N. O. en N. O. ten

O. op dit punt is aangevallen , en , tusſchen dit punt en het Cornwerder Zand is beknelt , met een verbazende ſnelheid wederom N. W. en N. W. ten N. op , tót ruym half weg Harlingen , vermengende zig daar wederom met den Stroom , die buyten het gemelde Zand is omgelopen , en gaan dan te zamen O. N. O. op , naar de Dyk , en voorby de haven van Harlingen. Zoo dat in die grote bogt van Zuirig af tot byna half weg Harlingen , met die waſfende vloed , geen water kan koomen , dan by wyze van een valſche of zoogenaamde neêrſtroom , die , niets mede brengende , maar alles wegneemende , de kwaadaartigſte zyn voor het afſchuuren der voorgronden. Een vliegende ſtroom regulier cours houdende zal zoo veel nadeel niet , als een flauwe neêrſtroom toebrengen : en daarom hebben alle in Dyksadminiſtrationen kundige Mannen , altyd haar aandagt gevestigd , om die zoo veel mooglyk te vermyden , en , daar het geſchieden kan , geheel weg te neemen : *Het welk in Cas ſubject door abandonneeren van Zuiriger-Oord doenlyk is.* Want dan zoude de Texelſche Vloed N. O. en N. O. ten O. op den Dyk toevallende met een ordinaris cours langs de zelve Noordwaarts op ſtroomen , en 'er geen ruymte overblyven , dat Neêrſtroom konde vatten. Het welke het afneemen der voorgronden conſiderabel zoude vertragen , daar men , de zaaken in de poſitie , zoo als tegenwoordig , latende , 'er in 't kort mede ver-

verlegen zal raaken, hebbende de voorgrond langs den Dyk in de laatste 40 jaaren wel vier voeten, en op sommige plaatsen meer verloren; en het is zeker, dat door dit verdiepen de neêrftroom hoe langer hoe geweldiger zal toetasten, en nog schieliker dan voor deezen den voorgrond wegneemen.

De schade welke dit punt met een Noorderstroom aan de Dykagie toebrengeft aangetoond hebbende, staat ons nu te overwegen, wat nadelen wy daar, na de strooms kentering, hebben te verwagten. Wy hebben gezien, dat de vloed, uyt Texel komende, op onze Dyken toevalt, en langs dezelve den tyd van vier uren, Noordwaarts op, cours houdt, tot dat de vloed, uyt het Flie opkomende, daar tegens aanloopt, dezelve eerst waterpas maakt, en na verloop van twee uren geheel overweldigt. In het eerst valt de Flietstroom regt O. Z. O. op onzen Dyk ten Zuyden van Harlingen toe, en al langzaamerhand Zuydelyker, tot die, door den vloed, door het Amelander gat koomende, ondersteund wordende, de stroom geheel Zuydwaarts op doet kenteren. Na dat de Flietstroom den Texelstroom in de magt begint te krygen, wast het water nog twee uren, en houdt nog vier uren met vallend wasfende water dezelve cours. Zoo lang het water wast, doet deeze punt aan de verdere Dyk weinig nadeel, maar is in zig zelfs met een Noordweste storm een quaadaartige lager wal, zoo dat het end

Dyk W. Z. W. oplopende (aangemerkt de diepte, holle Zee, en zwaare stroomen) daar veel heeft te lyden, en niet dan met zwaare kosten kan worden gehouden, en zoo men eens wilde nagaan, wat onnoemelyke sommen aldaar zoo nut, als onnut zyn besteed, zal men bevinden, dat die al meede oorzaak zyn geweest, dat men den Dyk op andere plaatzen in geen behoorlyke resistentie heeft kunnen houden, maar moeten laten vervallen, die nu, door een enkele storm geruïneerd, met kosten, die de kragten van de Contributie verre te boven gaan, moeten worden hersteld; om welke te vinden geen mogelykheid is, indien de Heeren Staten de goedheit niet hebben haar Cas daar toe open te zetten. En in der daad zoude het een schande voor onze natie zyn, indien een Vreemdeling, kennis van zaaken hebbende, zonder nader onderrigting dat Zuriger-Oord beschouwde; Hy zoude niet kunnen begrypen, hoe wyze lieden zulke pretieuse werken, zoo verward, en zonder order of regel, dus door elkander hadden kunnen haspelen; Dog geïnformeerd wordende, dat het Dyksbestier alle twee jaaren van hoofden verandert, en dat het derhalven voor de allerkundigste onmogelyk is, om een aaneenschakeling van werken te kunnen houden, zoude hy gunstiger gedagten krygen. Indien men voorneemens blyft dit Zuriger-Oord te bewaaren, zal het werk op een ge-

geheel andere wyze moeten worden aangetast. Het is daar te diep , het water met storm weder en Noordweste wind te hol , en de palen veel te na aan den Dyk , om het op de tegenwoordige manier te houden ; laat het aan den buiten kant nog zoo vast gemaakt worden , zoo zal tog aan den binnenkant de Dyk by yder storm devaliferen , en eindelyk in breeken ; en zoo die het al mogt houden , zal dit Zuiriger-Oord by continuatie voor de Contributie een kostelyk Paardtje op stal blyven.

Met wasfend water hebben wy dan geen ander nadeel , als de kostbaarheid van het onderhoud van deeze punt , maar met het vallend water , dat met een Zuyder stroom nog vier uren duurt , legt die ons weder dwars in den weg , en belet het affschieten van de Eb. Want de punt weggenomen zynde , zoude de Eb op een ordinari wyze van den wal afzakken , en de pasfagie na de Flietstroom , van waar die is ingekoomen , wederom op zoeken , maar is nu genoodzaakt de gehele bogt rond te lopen , om boven de punt te komen , het welk in de bogt , met storm weder , een irreguliere of zoo genaamde Cabbelstroom veroorzaakt , die voor het wegneemen der voorgronden , wel zoo kwaadaardig niet is , als een neerftroom , maar egter daar by na by koomt.

Om Uw H. G. de zaak compendieus voor te stel-

stellen, zoo is het niet die groote bogt tusfchen de punten Harlingen en Zuiriger-Oord even eens gelegen, als met twee dukelhoofden, of zoogenaamde uithaarden, die naar proportie van haar lengte te ver van elkander geflagen zynde, altyd diepte in het midden tusfchen beiden zullen veroorzaaken. Naa den kant van Zuirig is dit door het abandonneren van dit punt eenigzins te verhelpen, of ten minften langen tyd te verdraagen. Dog naar den kant van Harlingen (welke niet kan worden weggenoomen) moeten andere middelen worden in het werk gefield.

En alzo de Heeren Directeuren wederom voorgenoomen hebben den Dyk met uythaarden te voorzien, zoo kan ik by deeze gelegenheid (al fchoon my wel voorftelle, dat op de waarfchouwing van een Boer weinig reflexie zal worden gemaakt) niet nalaten te zeggen, dat daar mede voorzigtig moet worden gehandeld, zoo ten opzigte van hunne ftrekking Zeewaarts, lengte, als diftantien van elkander. Hun ftrekking moet aan den Noordkant geheel anders, dan aan den Zuydkant van Harlingen zyn, en op beide plaatzen nog wederom differeren; de lengte moet naar de meerdere of mindere kragt der froom, en de diftantien van elkander wederom naar de lengte worden gecalculeerd. Te ver van elkanderen geflagen zal altyd in het midden tusfchen beiden, en te dicht, in de eene of andere hoek,

hoek, diepte veroorzaaken : van welk laatste wy tegenwoordig een levendig exempel aan de buiten Dyk by Dyksterhuysen hebben; zo dat dit werk niet wel gecalculeerd, en geobserveerd zynde, en maar in een van allen misfende, meer naa, als voordeel aan den Dyk zal toebrengen. Dog het is tegenwoordig buyten myn bestek daar meer van te zeggen; alzoo voorgenoomen hebbe om over de Cours der stromen van het Amelander gat af, tot de Helder toe, voor zo ver die betrekking op de Zeewerken onzer kusten hebben, dit stuk by een nader Vertoog uitvoerig te verhandelen. Nu voldaan zynde, zoo myne reflexien in deesen eenigzins de attentie van van Uw H. G. hebben gemeriteerd. Dog zo ik den bal heb misgeflagen, houde ik my aan de oude Latynsche Spreuke, die ik wel eer met deszelfs vertaaling in een boek heb geleezen : *In magnis voluisse sat est.*

Verblyvende inmiddels, na alle zegen over Uw H. G. Personen, Familien, en arbeid te hebben toegewenscht, met de uiterste estime,
Hoog Geleerde Heeren;

Uw H. G. Ootmoedige Dienaar
JAN JANZEN.

Uit myn Schryfoertrek den 27 Febr. 1777.

(Op den omslag stont,) Hoog Geleerde Heer

De Heer J. H. van Swinden

Profeser in de Filosofy Te Frantier.

En was gelakt geweest met twee roode Lakken, hebbende de letters R.S. door een geslingerd.

Uwe

Uwe Excell. en alle de Dyks Volmagten zullen t'ryt deeze Verhandeling zien, hoe zeer myne gedachten en aanmerkingen volmaaktelyk over een stemmen met die van den Heere *Smit*. En niet konnen twyffelen aan haare gegrondheid, om den grooten eerbied, en hoogachting welke U H. Geb. dien Heer (Bladz. 28. van U H. Geb. Prysverhandeling) toekent.

De Heer *Smit* gebruykt myns oordeels mede t'rytdrukkingen, en maakt Aanmerkingen, die in de daat niet veel van de myne verschillen; en waarmede die Heer voorzeker even min als ik voor gehad heeft, Uwer Excell. zedelyk karakter te beledigen, of Haar smaat aan te doen. Indien 'er zoo veel ongelukkige voorvallen niet hadden plaats gehad, als 'er schynen plaats gehad te hebben, naa de beoordeeling dier ingegeevene geschriften, zoude ook deeze Verhandeling voorzeker het licht gezien hebben, althans hebben moeten zien, om de gewigtige zaaken die zy bevat.

Het publyk, de Dyks Volmagten en het Dyks-geregt oordeele nu, wie wel, en wie kwalyk gere-deneerd hebbe, zoo omtrent de Vakken, als omtrent het niet of al behouden van den Zuiriger-Oord!

Ik zal hier kort byvoegen dat ik onderrigt ben, door den H. Gel. Heere Prof. Ypey, den eenigsten en buyten tegenspraak thans den grootsten Discipel

van

van Wylen den Heere *Lorré*, dat, schoon 'er geene blyken meer overig zyn van de waare oogmerken van den thans onnut leggenden binnen Dyk, zyn H. Gel. echter meent wel onthouden te hebben, *dat die kostbaare Dyk gelegd was met oogmerk om 'er een Zeedyk van te maaken*; gelyk ook blykt uyt den aanleg. Maar dat in het vervolg de gedagten der Dykgraaven en Volmagten veranderd zynde, men van nieuws af aan dien, naar des Heeren Smits en myn oordeel, schadelyken hoek, weder was begonnen met zeer groote kosten te beboewen. Ik verlange dat men uyt authentieke stukken van dien tyd ons van de wezenlyke waarheid onderrigte.

Ik gaa over tot de Vyfde Afdeeling, waarin ik klaarblykelyk zal toonen, dat het voor geen een Dykpligtigen mogelyk is, al heeft hy de Copyen van de rekeningen zoo als die ingegeven, en geslooten zyn ter praesentie der Edele Mog. Heeren Commissarien uyt de Gedeputeerde Staren, te kunnen naagaan en uytrekenen hoe veel yder werk in het byzonder gekost hebbe.

 V Y F D E A F D E E L I N G .

Over de onmogelykheid om, uys de Rekeningen der Generaale Dyks - Ontfangers, de waare veelheid der aangelegde Balsteenen te ontdekken enz. Als mede over de Kaart door zyne Excell. bezorgd.

Myne berekening der onkosten wegens de gezegde Balsteenen, Wrak enz., wordt door Uwe Excellentie als veel te hoog, en dus zeer gebrekkig gehouden. Het is niet onmogelyk. Dog daar over ben ik geenszins te berispen, omdat ik alle midde-len aangewend hebbe om het naauwkeurig te weeten, eer ik de begrootinge van de aangelegde onkosten aan den Zuiriger - Oord berekende; en ten dien eynde verzogt ik dezelve, steunende op de executie der Dyks - Resolutie nopens het houden der Rekeningen by de Secretarje; dog de Heer *B. v. d. Mouslen* antwoordde dat zyn E. my de Rollen enz. over dit werk niet konde mede deelen, omdat ze waren onder den Graave van Wasenaar, onder Uwe Excell., aan welken ik my niet konde aandienen om ze te hebben, als ondervonden hebbende omtrent de Vakwerken, dat zulks niet zoude gelukken.

Ik

Ik moest derhalven, even als by de uytrekning der Vakwerken, naa de best voegelyke wyze- te werk gaan. En ik heb daarom 10 gl. per last gerekend voor den Balsteen. De Heer A. Ypey re- kent bladz. 36. 11 gl. per last zoo wegens inkoop als verwerking. De Heer Lakenman, in zyne meermaalen aangehaalde *dringende noodzaake enz.* bladz. 20-21., berekent den last balsteen op 10 gl. waarom heb ik dan te veel gerekend?.

Uwe Excell. rekt bladz. 197. f 8-14-:, dan zoude ik derhalven te veel gerekend hebben f 1-6-: Maar, Heer Graaf! meent Uwe Excell. dat men haare faut niet ziet? Uwe Excell. verzweigt het arbeidsloon van vervloeren! Die betaalt de Contri- butie onder het heyloon. Is het niet hetzelfde hoe en waar zy het betaalt, wanneer zy het betaalt? Zou het heyloon niet juyst zoo veel minder zyn, wanneer de aanneemers niet behoefden te vloeren?

Men zie flegts te rug, hoe veel het vloeren ge- kost hebbe by de Lemmer, door my hier op bladz. 53. aangehaald: en men zal ligt gewaar worden dat ik veel eer te weinig gerekend hebbe.

Ik heb dan van den Wel Ed. Heer G. Dekedth, als Ontfanger Generaal der V. D. Dyken Buyten Dyks, gevorderd uyt kracht en hoofde van het 19 art. van het Regl. van Regeeringe, van den 21

F

Dec.

Dec. 1748., de Copie van de Reken. der 5 Deelen Buyten Dyks over den jaare 1776.

En ik vinde in de Rekening over den jaare 1777. geflooten, den 9 May 1778. onder No. 7. Aardwerk.

Aan Douwe Ates betaald, ter zaake Balsteen vloeren van 98 R. tusſchen Steen 27 en 11, aangenoomen den 26 April 1777, volgens Ordonnantie, en Quit. f 186-4 :

Derhalven voor f 1-18-: per R. Nu kunnen wy oordeelen wat ordinaris vloeren kost.

bladz. 197. { Een last Balsteen f 7-:-: hier over nader.
van U. Exc: { vragt van de Ligt. f 1-14-:
D. Ates vloeren. f 1-18-: volgens Dekedth.

f 10-12-:

Wat ſtaat is 'er nu te maaken op de Rekening van Uwe Excellentie? Heb ik wel mis, en te veel gerekend? vooral als men daar by voegt, dat men nog zomtyds huur betaalt voor de wal om den balsteen op te leggen, gelyk blykt uyt de Rek. over 1776 No. 64. lat. 14, tot f 20-:-: die weder over de geheele masfa moet verdeeld worden. En dat men ib No. 66. aan A. Andries betaald vindt f 151-1-: ter zaake verſchootene dagloonen tot het opwerken van Balsteen uyt Noorwegen aangebragt, en provisie.

Uwe Excell. behoeft vervolgens ſlegts de Rek. der
asfig-

asignatien wegens aankoop van Steen over 1776
naar te zien, en zy zal bevinden,

dat No. 1. aan Zytze Eedfes betaald is $7\frac{1}{2}$ gl. per last,

2. aan P. Hidekoper van gel. $7\frac{1}{2}$.

6. aan Z. Adfes weder $7\frac{1}{2}$.

9. aan J. Sapes mede $7\frac{1}{2}$.

10. aan Z. Adfes weder $7\frac{1}{2}$.

13. Aeble Claafes $7\frac{1}{2}$.

No. 19 23. 25. wederom $7\frac{1}{2}$.

Maar No. 27. Eybert Geerts 9

No. 28 Jacob Hendriks $7\frac{1}{2}$.

32 Ale Andries 9 $\frac{1}{2}$.

33. E. Schortenbroek 9 $\frac{1}{2}$.

34. Edfe Zytfes 8.

35. Jan Hd. Dik 9 $\frac{1}{2}$.

over 1777. is altoos betaalt per last. $7\frac{1}{2}$.

Het zal en moet Uwe Excell. verveelen, wanneer
ik Haar allen onder het oog brenge, die vervol-
gens nog al voor 9 $\frac{1}{2}$ gulden betaald zyn, terwyl de
minste prys is en blyft 7 $\frac{1}{2}$ gulden.

Vervolgens: wegens het aan den Dyk brengen
van Steen.

21 Latus No. 7. Edfe Zytfes betaald voor het
aan Dyk brengen van 84 last balsteen 33 ft.

per last voor 84 l. f 138 - 12 - :

No. 10. Cornel. Zylstra mede 33 ft. p. last.

13. Jacob Simons. dito

F 2

Op

Op de groote Rekening van Balsteen en Wrak door den Wel Ed. Heere Lambfina over den jaare 1777, den 9 May 1778 geflooten, is voor de Balsteen meest betaald 8 Gl., en flegts ééns voor 4 Last 7 Gulden aan Anske Andries, volgens N. 4. Lat. 2.

Laat ons nu nog eens naarekenen.

Het Last Balsteen kost niét 7 Gl., zoo als Uwe Excell. te onrechte heeft opgegeeven, maar $7\frac{1}{2}$ tot $9\frac{1}{4}$, dus door elkanderen $f 8 - 7 - 8$ Wy zullen ons gemakkelyk te zyn per Last stellen. $f 8 - : - :$

het aan den Dyk brengen	1 - 13 - :
Vragt voor de Ligters	1 - 14 - :
voor Vloeren.	1 - 18 - :

$f 13 - 5 - :$

Terwyl wy met dat al nog niet weeten, hoe veel Walhuur en andere onbekende onkosten daar by koomen?

Uwe Excell. stelt bladz. 197 . $8 - 14 - :$

En reket nu klaarblykelyk te min . $f 4 - 11 - :$

Wie is nu te beschuldigen? wie heeft misdaan? wie het publyk onwaarheden opgedischt? Myne sommen zyn uit de Rekening van den Heere G. Dekedth genoomen, en Uwe Excell., en alle die deel genoeg

noeg neemen in het welzyn van onze Contributie, kunnen naagaan of ik recht hebbe?

Of het nu wyders mogelyk is, te kunnen ontdekken uyt deeze Rekeningen, waar stroo gelegd is, waar bekramming? hoe veel de Sakken tot vul-ling der gaten gekost hebben? zal ik aan beter Re-kenaars dan ik ben over laten te ontdekken. Alzoo van ydere zaak in het byzonder niets aangetekend staat: maar by voorbeeld op de Rek. van den Ontfr. G. Dekedth, over den jaare 1766, 8 Latus, -

No. 31. De Hoog Geb. Heere

Jr. Carel Georg Graave van Wasfenaar Twickel, be-
taald twee duyzend twee
honderd en vyftig Gul-
dens zeventien Stuivers
negen Penningen, ter zaa-
ke verschoot en uytgave
in en na den storm van
den 20 en 21 Nov. 1776.
gedaan, waarvan de speci-
fique Rekeningen door zyn
H. Geb. aan de Heeren
Volmagten geëxhibeert zul-
len worden, en by de Or-
donnantie geëxhibeert zyn,
volgens Ordonnantie en

Quit. dus. f 2250 - 17 - 9

En wyders op de Rekening
van den Ontfanger T. Lambsma
over den jaare 1777. Lat. 17.

No. 67. Aan de la Fleur
betaald vyf honderd twee en
negentig Guldens, voor ver-
schooten Dagloonen en vertee-
ringen van 't Ed. Dyks' Ge-
rechte ten zynen Huyze in den
jaare 1777, per Ordon. Quit.

f 592 - : - :

En No. 72. Lat. 18. Aan
S. Miedema betaald zes hon-
derd drie en dertig Guldens
7 Stvs. 8 Penn., wegens uyt-
geschootene Dagloonen, en
anderzints volgens Rekenin-
gen in den jaare 1777.

f 633 - 7 - 8

No. 76. Lat. 19. Aan B. v. d.
Meulen betaald een hondert
vier en negentig Guldens 5 St.
14 Penn., wegens nageko-
men Reken. van den Storm
1776, volgens staat, en op-
last van den Heere Dykgraaf
betaald, pr. Ordon. Quit.

f 194 - 5 - 14

Van deeze somme tot f 3,670 - 10 - 15

konnen wy uyt de Rekeningen volstrekt niets be-
paalen, Dan

Dan hoewel ik niet twyffelen kan , en ook in myn gemoed niet twyffele , of die fomme is , wegens waarlyk gedaane en toen nuttige zaaken , befteed , en ook zeer net opgegeeven , blykens de 9 Penningen in de eerfte rekeninge ; zoo volgt nogthans ten klaarfte , dat door het verwyzen van my naar de Rekeningen , onder de Ontfangers beftuende en my Copyëlyk gezonden , niet alleenlyk niet ik , maar zelfs de grootfte Rekenaar en Mathematicus van gansch Europa niet in ftaat is , uyt dezelve te bepaalen en op te maaken , hoe veel de Vakwerken , en hoe veel de Zuiriger - Oord , gekost hebben ?

Want de Heyloonen zyn wel volgens de Nommers der Steenen , en al wat uytbefteed is , gelyk het maaken van Aardwerk &c. , opgetekend . Maar de Materiaalen zyn , fchoon in een goede order , evenwel allen fommierlyk of globatim volgens de leverantien en rekeningen daarover gevallen , opgefteld . De afzonderlyk gedaane verftotten zyn mede globatim opgegeeven . Nu wordt de vraage dan deeze .

Daar zyn op verffchillende plaatfen aan den Dyk onkosten gedaan in den jaare 1776 . De fomme van Inkoop van fteen met het aan den Dyk brengen bedraagt .

f 14,316 - 10 - :

de uytg. van Paalw. en Kistvull. 70,973 - 18 - 8

Dus te Zamen *f* 85,290 - 8 - 8
te bepaalen de nette fomme hoe veel yder Vakwerk , of ander werk in het byzonder gekost zal hebben ?

De volftrekte onmogelykheid der oplofing hiervan zal, geloof ik, een ygelyk noodzaakten te doen, zoo als ik gedaan hebbe, en rekenen, hoe veel het zoude moeten kosten als men, zoo naa mogelyk, yder als geheel nieuw te maaken ftede.

Dat ik daarom trent niet gemist, althans niet zeer veel zal gemist hebben, blykt *vooreerst* uyt de overeenkomst van myne Rekening, met die van den Heer A. Ypey, en met die van den Heer Lakenman; ook moet myne Rekening te minder verdagt zyn, omdat de opgaave, van elk in het byzonder, my verfchaft is door den kundigen en zeer ervaren Heere M. Smit.

Voor het overige moet men voor waarlyk uytgegeeven, en de Interesfen jaarlyks als verlopen rekenen van alle zulke Capitaalen, als voormaals aangelegd en verfmolten zyn. Gelyk als tot het maaken van den Slaaperdyk by Zuirig enz. Omdat de Contribuanten of Dykplichtige, al is de fchuld niet langer by de Contributie, die groote fomme by verhooginge der Floreenen en by gedeelten hebben betaald, en nu wegens het gemis van dat Capitaal verfteeken zyn van het inkommen. Indien men op zulk eene wyze niet rekt, dan is 'er nimmer staat te maaken op een eenige fomme over een gedaan of aangelegd Werk.

Ik zie met zeer veel fmert en aandoening dat

Uwe

Uwe Excell. bl. 289 , naa zoo veel yver gehad te hebben , den moed geheel laten zinken , en door het te rug houden van haare *Befchryving van den Dyk* niet alleen my , want volgens haare stelling had ik zulks verdiend , maar *alle de Dykgenooten* te verfteeken van zulk een Interesfant stuk ! gemaakt met zulke onberekenbaare , althans volgens bladz. 290. *importante* kosten. Ook heeft men my gezegd , dat de Binnendykfche Volmagten den Maaker van de *Kaart* 100 Dukaten toegelegd en gegeven hebben tot eene vereering , en de Buytendykfche 50 Dukaten , zoodat ik geloove , dat dit konststuk het kostbaarste is zedert het fchoone werk van Aristoteles op Alexanders bevel *over de Dieren* gemaakt , 't welk evenwel maar 100 Talenten of , volgens zommiger uytrekening , flegts 7,20.000 gulden gekost zou hebben.

Ik zal alle de uren en dagen niet op prys stellen die Uwe Excell. in eigen perfoon daar aan te koste gelegd heeft , want die konnen niet geëvalueerd worden , dog UH. Geb. heeft volgens U H. Geb's. verklaring nog daar te boven den Wel Ed. Heere *Van der Does* zeer rykelyk betaald. Het gefchenkje 't welk wy nu van ons armoedje geeven , naa door twee stormen zoo geweldige fchade gehad , en onderftand van de E. M. Heeren Staten gefmeekt te hebben , is gewisfelyk , niet op 150. maar

op 15000 Dukaten te schatten , en ten aanzien van Alexanders bezitting en overwinningen oneyndig grooter dan de 100 Talenten!

Onderwylen is de somme die de Dykgenooten 'er toe betaalen 787 - 10 - : Een en een half jaar Tractement van veele onzer beste Predikanten. Als de Heer Lakenman zyn ontwerp opgaf in den jaare 1733. voegde hy eene Kaart van de Zeedyken , en van de dieptens voor langs , uyt zig zelve 'er by , zonder van haare kostbaarheid te spreken.

Uwe Excell. heeft my , schoon dikwerf de eere hebbende naa mynen Brief over de Vak- en Steenwerken by Uwe Excell. te zyn , nimmer met het gezigt van dat Konststuk vereerd , maar wel eens myn schets af laten haalen.

Dit vergt Uwe Excell. my evenwel te moeten zeggen , dat het oogmerk van myne Voorstelling in geen deele is voldaan , omdat U H. Geb. nu duydelyk doet zien , dat het Uwer Excell. voorneemen geheel niet was de Volmagten 'er mede te verlichten , maar alleen bladz. 289. *de respectieve Dykgerechten , en voornaamelyk de Strandmeesters.*

Ik beoogde eenen zekeren , en eenen zeer klaarblykelyken grond tot onderrigt der Heeren Volmagten , en der Dykgenooten zelve , opdat yder bekwaam man onder hun zyne gedagten zou laaten
gaan

gaan over het waare voordeel der Dyken en Dyk-
plichrige. Nu is het eene Kaart, die waarschynelyk
opgeflooten zal blijven, en onder niemands dan der
Gunstelingen oog verschynt!

Myne nieuwsgierigheid is intuschen niet gering
geweest om dat Meesterstuk te zien; ik twyffelde
niet of het was reets, naa zoo dikwerf gediend, en
zoo mild betaald en beloond te zyn, in de Secreta-
rye der V Deelen Dyken op heden den 19 Augustus
1778. te vinden, te meer omdat Uwe Excell.
bladz. 291. zegt. *Ik reken dan door de Overgifte
derzelve voldaan te zullen hebben aan myne belofte.*
Ten ware 'er een andere zin lag in die bewoor-
dingen. Uwe Excell. dagtekent immers haar
Antwoord den 18 Maart van dit jaar. Mischien
moet hier doór begreepen worden dat die kaart
reets af was den 9 May, om het toegelegde Ge-
schenk: van dien dag immers tot heden zyn ver-
loopen ruym drie maanden. Dog my daarom
opzettelyk by den Heer Burgemeester B. v. D.
MEULEN, als Gezwooren Klerk der Secretarye
van V Deelen Dyken, begeevende, verklaarde zyn
W. Ed. *Dat die kaart als nog niet was ge-
bracht ter Secretarye, en dat het zyn W. Ed. niet
mogelyk was my met het gezigt daarvan te genoegen.*

Ik had my geveleid, haare netheid en zaakelyk-
heid te zullen kunnen roemen, 't welke ik nu zal
moe-

moeten uytstellen, totdat het gelukkig tydstip gekoomen zal zyn, op welke ik en een ieder dit kostbaar en uytmuntend gedenkstuk van U H. Geb. arbeid, yver, en edelmoedigheid zal kunnen aanschouwen, bewonderen, en 'er den welverdienden lof van verbreiden.

S E S D E A F D E E L I N G .

Redenen van myne tegenwerpingen, tegens de Dyksberfschepinge.

Het laafte bewys van gebrek in kundigheid, en grondig oordeel over Dyksarchitectuur, verplicht Uwe Excell. my te neemen uyt het gene haar behaagt bladz. 275. op myne rekening te stellen. Zie daar Uwer Hooge Geb. woorden!

„ Maar onder andere tegenstrydigheden, die men
 „ in U H. G. Brief aantreft, zie ik met eene zeer
 „ groote verwondering, dat UH. Gel., alhier gewag makende van den Uitmuntenden W. Kapp.
 „ Dyk, zegt, pag. 49, dat het eene volstrekte onmogelykheid is den V Deels Dyk op deeze wyze
 „ met voordeel te veranderen, en dat wel van wegens de ondraagelyke kosten. En waarom ben
 „ ik

„ ik verwonderd? omdat U H. Geb. in deszelfs
 „ Memorie aan de Ed. Mog. Heeren Staaten
 „ overgegeeven (blad. 5.) zegt, dat de Dyks-
 „ pligtige in 50 Jaar zeer gemakkelÿk van eenen
 „ zo schoonen Dyk zouden kunnen voorzien zyn;
 „ het geen dan den 15 Jann. 1777. by U H. Geb.
 „ onmogelyk was, is in Febr. 1778. by U H.
 „ Geb. zeer gemakkelÿk geworden; welk eene
 „ redeneerkunde"!

De grond van myne Memorie in den Grooten
 Landsdag 1778 de E. M. H. Staten deezer Prov.
 overgegeeven, rustede op het Rapport van de
 Commissie over de Dyken, aan de Ed. M. H.
 Staaten tot eyndelyke Deliberatie ingediend, en wel
 van zulk een Rapport, 't welke reets door Z. D.
 H., den Heere Prince Erffadhouder, was geappro-
 beerd; niets was natuurlyker, niets met den aart
 der zaaken meer overeenkomstig, dan dat dit Ge-
 approveerd Rapport door de E. M. H. Staten
 mede moest worden geapproveerd, en ter execu-
 tie gesteld.

De woorden betrekkelÿk onze V Deelen Dy-
 ken luyden, in het Rapport aan de Staten van Oos-
 ter-Goo overgegeeven, woordelyk als volgt.
 Bladz. 17.

*In dit nauwkeurig opstel komen ook eenige ge-
 neraale bedenkingen voor, raakende de verbetering
 der Dyken, over welke, gelyk mede over de voor-
 sta-*

slagen door het Collegie ten voorschreeven eynde gedaan, wy met den gem. Dykgraaf (den Graave van Wasfenaar) in het breede hebben gebandeld; en komen onze gedagten over dit gewigtig onderwerp op het volgende wy.

In de eerste plaats zyn wy, Ed. M. Heeren, van Advise, dat men in het algemeen de Dyken deezer (V Deelen) Contributie behoorde te verhoogen, en te brengen tot de hoogte die dezelve hebben by den steenen Man of vernieuwd standbeeld van Caspar Robles, ZO DAT HET AAN HET VOETSTUK VAN HETZELVE RAKE, EN DAT DE DOCEERING VAN 5 TOT 1 AAN DEN BUITENKANT, VAN 3: 1. AAN DEN BINNENKANT, MOET VERBREED WORDEN.

In het Slot fol. 32.

Dit is, Edele Mog. Heeren, het Resultaat van de geboudene Besoignes en deeze onzs Consideratien omtrent dit gewigtig Onderwerp, dewelke wy aan Zyne Doorlucht. Hoogh. den Heere Prinse Erfstadhouder hebben gecommuniceerd, en by Missive van den 17 Jannury jongstleden deszelfs booge goedkeuringe daarop bekoomen. enz. enz. enz.

Aldus Gerapporteert door de Heeren UE. M. Gecommitteerd in het Minder Getal, den Febr. 1778.

(Onder stont)

In kennisse van My, (en was getekend)

H. W. v. PLETTENBERG.

Niets

Niet was plichtiger , niets aan de plaats , die ik toen de eere hadde te bekleeden , betaamelyke , dan dat ik vooruyt moest zien , dat de H. Staten van OGoo dit voorstel te eene maal zouden approbeerren , indien niet zeer gegronde redenen wierden voorgesteld om de executie van dit ontwerp in deliberatie te houden.

Het zyn deeze , zoo ik meene zeer gegronde , redenen die my eene Memorie , duydelyk aantoonende de misvattingen van Uwe Excell. , dedden nodig oordeelen , en indienen , opdat alle de Leden het gewigt daarvan zouden doorzien.

Dog dit Rapport was op zig zelve , voor zoo verre het Uwer Excell. voorstellingen bevattede , niet verstaanbaar dan door Uwer Excell. zoogenaamde Prysverhandeling. Waarvan U H. G. Adv. is een uittrekzel was. En in die Prysverhand. zegt Uwe Excell. (zie myne Nod. Aanm. op dezelfde bladz. 65. en Uwe verh. bladz. 35.) *Dat wy vermogend genoeg zyn in 'de V. D. Contributie , en zulk eene Ryke Maatschappye wytmaaken , van zeer ligt , daar toe , en (let wel) zeer gaarne , voor EENS eene buytengewoone wytgaave te willen , en te kunnen doen !* Ik moest dan begreipen , dat men *die Groote Dyksberscheppinge* IN EENS volgens Uw Exc. voorstel zou doen.

Dan , hoe onnut ik die ook stelde , moest ik nogthans aantoonen , dat men met U H. Geb. voorstel

vol.

volstrekt geene paalen zou komen misfen, maar wel als men de Doceeringe maakte voor als 10 : 1. en agter als 5 : 1. In dat geval derhalven zeg ik bladz. 5. van myne Memorie, dat men in 50 jaaren van een schoonen Dyk voorzien zou kunnen worden, en van het onderhoud van hoog paalwerk onthéft blijven. Doch op die zelfde bladz. zegge ik duydelyk, dat men het eerst aan den Zuiriger hoek konde beproeven; en eyndelyk verzoeke ik *eene radere deliberatis* op dit importante stuk bladz. 56.

In de derde Afdeeling van mynen Brief bladz. 45. wordt over geheel iets anders gehandeld. Zie daar den inhoud! *DERDE AFDEELING waarin getoond wordt, dat ingevalle het Vakwerk voldoende was, de Dyks dosfeering veel gloofender zou moeten zyn, de kruin hooger, en de voet of aanleg zulk eene merkelyke verbredening vereifchen, dat de Contribusie tot derzelver kosten geheel onvermogene zou bevonden worden.*

Ziet Uwe Excell. niet klaarblykelyk dat wanneer men den Dyk veranderde, en bragt tot het profil van den Westkappelschen, dat men dan nog behieldt de enorme onkoste van het Vakwerk, welke voor de 6000 Roeden slegts tot 35^o gl. gerekend 2,100,000 gulden meerder uytfchot eifchen zoude. Waar van $\frac{1}{70}$, gevoegd by $\frac{1}{70}$ tot herfcheping van den Dyk, reets hooger dan de gebeele
op-

opkoomst der Contributie beloopten zoude; en 'er was niets over tot onderhoud der nog nodig zynde paalage, en verdere Dyks noodwendigheden, niets voor de Officieren, Strandmeesters, verteeringen enz.: en derhalven bleef dit ondoenelyk, omdat wy tot dat alles onvermogen zyn.

In mynen Brief heb ik zeer klaar getoond, dat wy met ons inkoomen onzen Dyk en paalage zeer wel onderhouden kunnen; en Uwe Excell. bevestigt zulks, met aanwyzing der fommen die van de schulden zyn afgelost.

In myne Memorie heb ik geheel iets anders getoond, naamelyk, dat het voorstel door Uwe Excell., zonder byvoeging van het advis der mede Genodigde Heeren Ingenieurs, die evenwel ten dien einde op 's Lands kosten de Dyken hadden gevisiteerd, zonder eenigen grond was; voor eerst omdat Uwe Excell. reets Twee Proefdyken hadt gemaakt; (die nog dagelyks, als een bewys van Uwe Excell. mangel aan doorzigt konden en konnen beschouwd worden) niet als 5 : 1. en 3 : 1. Maar als $3\frac{1}{4}$ en $4\frac{1}{4}$ tot 1 Voordoceeringe, en als ruym 2 : 1. voor agtergloojinge. En derhalven dat de algemeene herfschepping van een der beste, en best bevestigde Dyken deezer Provintie, volgens Uw H. Geb. eigene in practyk gesteld model, niet nodig schein, en wel te minder om dat UE.

G

daar

daar te boven evenwel nog Paalen, en dezelve over het algemeen 3 voeten hooger, eischte.

Uwe Excell. heeft, om myn redeneering krachteloos te maaken, bygebragt, dat UE. dit ongelukkig proefftuk uyt menagement van Dykshuysjes had gedaan enz. Daar *alle die huysjes* volgens eene resolutie van den 9 May 1590 (Zie het Tweede Dyks Recceetboek p. 1402. tot 1404.) ten allentyde op ordre van den Dykgraaf en Gedeputeerden moeten worden afgebrooken, enz. En wilde Uwe Excell. nu al die Eigenaars niet bezwaaren met dit verlies, schoon nodig om Uw *zoo geliefd profilter* deeg uyt te voeren, zoo konden de Volmachten ligt bewoogen geworden zyn door eene behoorlyke aanwyzing van redenen, tot het doen van eene Liberaale gifte aan die arme inwooners, of aan de Eigenaars dier huysjes; en misfchien zoude die niet hooger hebben behoeven te loopen, dan de somme die tot eene Extra-liberaale gifte wegens de reets door Uwe Excell. zoo zeer rykelyk betaalde Kaart besteed is?

Uwe Excell. ziet derhalven zonneklaar, dat 'er als nog geene ongerymdheid nog tegenftrydigheid is in myne Memorie; en dat ik uyt U Exc. aangelegd Proeffwerk, zoo ftrydig in de daat met UE. voorstellen, opgehelderd door Uwe Prysverhandeling, daar Uwe Excell. zelve alle de paalen, in plaats van 24, 27 voeten nodig stelt, het grootste recht, en

en de grootſte rede der wereld hadde, om dit zoo los neder geſteld Advīs van Uwe Excell. met kracht tegen te gaan.

Ik bekenne, Uwe Excell. heeft in de commiſſie van de Edelm. H. Staten in het Mindergetal, Kaarten, en Profilen getoond, dog die Kaarten en Profilen ſchynen, gelyk als nog, hier in gebrekkelyk geweest te zyn, dat 'er niet in wierdt aangewezen de juyſte hoogte boven den voet van het koſtbaar Gedenkſtuk van C. Robles, door Uwe Excellentie, ſchoon buyten eenige noodzaake, en zonder enig nut voor de Contributie, wederom opgerigt. Ik heb het gebrekkige van dit zoo noodig vereiſchte reets te duydelyk en te wydloopig aangetoond in myne *Noodige Aanmerkingen* op Uwer Excell. *Pryſterhandeling* bladz. 26 enz., dan dat ik 'er nog langer op zou willen aandringen.

Dit is zeker, dat Uwe Excell. in haar Antwoord, door de Twee-Quaeſtien te verwarren, toont dezelve geheel niet begreepen te hebben. In mynen Brief ſpreeke ik van Uwer Exc. koſtbare Vakwerken, en bykoomende koſten der Dyksverbreeding. In myne Memorie van eenen Dyk als 10 : 1. te maaken, en langs de Zee met een laag kist te voorzien, of met de Balſteenen die overal genoegzaam liggen. En dus haalden wy op ydere Roede ten weinigiſten uyt 350 gl.; derhalven eene ſomme van 2,100,000., die als geheel omuit, en boven maate

groot zynde , voor ons ondraagelyk blijft , terwyl het andere , volgens myn voorstel , in 50 jaaren uyt te voeren was ,

Meerder heb ik 'er niet by te voegen. Ik verheuge my deeze gunstige gelegenheid gehad te hebben , Uwe Excell. te overtuigen van te voorbaarrig , en te weinig oplettend te zyn geweest in het opstellen van haar Antwoord. Is het waar , dat Uwe Excell. , wegens mynen Brief gebooren uyt herhaalde twistgedingen , gemelyk tegens my geworden is , het zal waar zyn dat Zy te rug zal komen van haare dwaaling ; en , eens uyt Haare eigene oogen ziende , toestemmen , dat het alle menschen betaamt , en dat een yder recht heeft , zyne Bezittingen niet alleenlyk , maar zyn leven , en dat van anderen , te mogen helpen beveiligen. En wel inzonderheid wanneer de Dykplichtige , die anders zelve hunne Dyks aandeelen maaken moesten , een enkelen in hunne plaats aanstellen , en daartoe zeer rykelyk betaalen. Deezen Gecommitteerden geeven , wy thans den naam van den Dyks-Graaf , of Oudsten , en bekwaamsten om het opzigt 'er over te hebben , en deeze gekoozen uyt onze Maatschappye blijft altoos aan ons ten dien opzigte gelyk.

Het zal my inmiddels zeer aangenaam zyn , wanneer uyt onze geschillen , dit allernuttigst volge : dat zoo wel Dyksgraaven als Dykspligtige opgewekt worden tot nadere beschouwingen , en zig
meer

meerder bekwaamheid verschaffen om het welzyn en het leven hunner mede ingezeten te beschermen, en buyten alle gevaar te stellen.

Ik eyndige dan deeze Zaakelyke Verdediging, met toewensching van 's Allerhoogstens uytgeleezenste zegeningen over Uwer Excell. Persoon, en geresp. Familie. Onaangedaan, gelyk ik Uwe Excell. in den beginne van myne Verdediginge gezegd hebbe, over het gene Haar in drift ontgleeden is, houde ik geen de minste aigreur tegens Uwe Excell. over, maar noeme my met hooge achting en verschuldigten erbied

Hoog Geboren Heer!

Uwer Excellentie zeer Gehoorzaamen, en Onderdaanigen Dienaar

Klein Lankum
den 26 Augustus
1778.

PETRUS CAMPER.

Injuriarum remedium est Oblivio.

SENECA Ep.

De Leezer zal de goedheid hebben de ingesloopenen feiten
te verbeteren, en te leezen in plaatze van

Bladz. Reg.

36.	11.	bekribbing	bekramming.
44.	16.	haaren	haare.
48.	13.	Deket	Dekedth.
54.	1-2.	het den	heden.
56.	24.	Een Millioen	Twee Milhoen.
58.	21.	Rekening hebben	Rekening zal hebben.
78.	28.	tegenspraak thans den	tegenspraak den.
79.	20.	Staren	Staten.
